

1982/83:17

Onsdagen den 27 oktober em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

8 § Allmänpolitisk debatt (forts.)**Anf. 49** CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Eftersom industriministern tyvärr inte hade möjlighet att återkomma till kammaren efter middagsuppehållet får väl den egentliga diskussionen med anledning av hans programförklaring anstå till ett senare tillfälle. Det fanns utan tvivel en del positivt i det han sade, men också mycket som ger mig anledning att ytterligare poängtera kritiken av den näringspolitik regeringen har aviserat.

På näringspolitikens område finns det i dag flera olika frågor som oroar oss liberaler eller, rättare sagt, där vi är oroliga för vilket svar facit så småningom kommer att ge. Jag tänker först och främst på mer övergripande frågor av typen: Hur skall det gå att bevara och förstärka den socialt inriktade marknadsekonomin inför de olika hot som utan tvivel finns i dag? Kollektiva löntagarfonder, omfattande regleringar av olika slag, krav på politiska ingripanden i branscher och företag, dålig motivation för människor att utveckla sina företag, att starta nya och att ta risker – ja, det är några exempel på hot mot vårt marknadsekonomiska system.

Men den nya regeringen har också aviserat åtgärder som ger anledning till mer konkreta frågor, t. ex.: Vad döljer sig egentligen bakom krisplanens till synes oförargliga rubrik "Ökat utnyttjande av landets tillgångar"? Man talar i det sammanhanget om att industrin i ökad omfattning skall försörjas med inhemska insatsvaror och att den offentliga upphandlingen bättre skall ta till vara den svenska industrins intressen.

Tyvärr finns det skäl att anta att bakom formuleringarna inte döljer sig en stark vilja att förbättra svensk industris kostnadsläge och produktionsförmåga. Troligare rör det sig om mer eller mindre omfattande inskränkningar i den öppna ekonomi som vi tror är en förutsättning för att AB Sverige skall kunna lyckas.

En annan fråga, där framför allt småföretagen har anledning att känna oro inför svaret, är: Kommer den avbyråkratisering som har påbörjats – det återstår en del att göra – att ersättas av mer krångel i form av etableringskontroll, en lag om vid vilka tider man skall få ha affärerna öppna och ett återfall i blankettraseri och omätlig statistik hunger hos våra myndigheter?

Jag vill först ge ytterligare några synpunkter på den övergripande frågan om marknadsekonomins framtid.

Jag medger att det kan låta som något av ett högtidstal och att det kan verka som om jag slår in öppna dörrar, när jag poängterar att ett system där det är konsumenterna som bestämmer både vad som skall produceras i våra egna fabriker och vad som skall importeras är det bästa för att effektivt utnyttja knappa resurser. Men ett sådant samspel mellan konsument och producent är känsligt för störningar. En första förutsättning för att signalsystemet skall fungera är att det finns många självständiga företag i fri konkurrens, med olika ägarformer och av skiftande storlekar.

Bl. a. därför säger folkpartiet nej till löntagarfonder. De skulle snart bli en mycket dominerande ägare i näringslivet och innebär en direkt motsats till den spridning av ägandet som vi vill ha. Av samma skäl, dvs. omsorg om marknadsekonomin, kan vi inte heller acceptera andra krav från socialdemokraterna på mer centraldirigering av näringslivet och på ökat statligt inflytande över investeringarna. Detta är en av de punkter där Thage Petersons anförande verkligen inte gav mycket hopp om nytänkande. Det finns enligt min mening skäl att erinra om att förslaget om löntagarfonder från socialdemokraterna ingalunda är det enda som leder till ökad planhushållning.

För oss är det lika angeläget att komma till rätta med de faktorer som gör att stora koncerner och investmentbolag nu agerar kedjebyggare i näringslivet och köper upp framgångsrika småföretag, så att vi får allt större finansiella enheter.

Av samma skäl vill vi att staten skall kunna sälja företag när den ursprungliga anledningen till statligt engagemang inte längre finns kvar.

Folkpartiet är med andra ord lika mycket motståndare till privata kartell- och monopoltendenser som vi är till förstatligande av näringslivet.

Vi vet att det i båda fallen är konsumenterna som förlorar. Priserna och byråkratin ökar, det enda som minskar är valmöjligheterna.

Det innebär inte att vi är negativa till våra stora industribjässar. De är nödvändiga, inte minst för exportmarknaden, där de också får finna sig i att vara små i jämförelse med de verkliga jättarna. Men ändå innebär det utan tvivel en fara för marknadsekonomin när politiker, näringsliv, arbetsmarknadens organisationer och våra myndigheter allt oftare utgår ifrån att utvecklingen mot större och större enheter är en följd av en naturlag och inte går att hejda.

Det är därför vi vill stödja dem som äger – och jobbar i – mindre och medelstora företag.

Lyckas vi inte med att skapa bättre villkor för de små enheterna, då

kommer utvecklingen att rusa fram mot allt större koncentrationer där bolagen korsvis äger varandra och där den förre småföretagaren är platschef i Investmentbolaget med fast månadslön och ordnad arbetstid. Det är visserligen henne eller honom väl unt, men det är inte de bästa betingelserna för nya idéer och nödvändig chanstagning. Att undvika en sådan utveckling handlar om att klara kredit- och riskkapital, att få skattelagar som gör t. ex. ett generationsskifte möjligt. Det kan också handla om att skapa en särskild bolagsform – det har folkpartiet krävt – som är enklare än den som gäller för Volvo och Electrolux.

Herr talman! Jag har tidigare varit inne på att vi måste minska på krångel och byråkrati. De företagare som inte har råd att hålla sig med personalchef och kamrer skall i alla fall slippa att syssla med t. ex. uppgiftslämnande som man uppfattar som meningslöst – och som påfallande ofta är just meningslöst. Det är dessutom ett arbete som man för det mesta tvingas göra på kvällar och helger.

Det här ger mig orsak att påminna om ett mycket viktigt skäl för att samhällets stöd till näringslivet måste bli av mer generell natur. Jag vill också påminna om varför det är nödvändigt att förenkla näringslivets stödformer: Mindre och medelstora företag har helt enkelt inte praktiska möjligheter att hålla reda på de olika stödformer som finns, medan däremot de större känner till alla mer eller mindre genomtänkta innovationer på det här området och kan utnyttja hela registret.

Jag nämnde i början av mitt anförande att vår oro också omfattar den väg av protektionism som har följt de ekonomiska svårigheterna i spåren, både ute i världen och här hemma.

Det är mycket illavarslande att ordet frihandel över huvud taget inte nämns i regeringsförklaringen. Tillsammans med det aviserade slopandet av handelsdepartementet tyder detta på att socialdemokraterna nu definitivt har övergivit den fria internationella handeln till förmån för en mer reglerad och protektionistisk inställning. En sådan politik kan i ett slag betyda kraftiga försämringar inte bara för konsumenterna – som får färre och dyrare importvaror – utan också för näringslivet, som riskerar att mötas av motaktioner utomlands.

För ett litet land som Sverige är det tvärtom helt nödvändigt att gå i bräschen för frihandeln och mot åtgärder som leder till handelskrig.

Den stora devalveringen nyligen har också betraktats av omvärlden som en handling av samma karaktär. Inte minst reaktionen från våra nordiska grannar har varit mycket kritisk, och från EG har man t. ex. redan nu aviserat strafftullar på den svenska pappersexporten.

En av rubrikerna i regeringens krisprogram lyder: "Ökade investeringar och vinstdelning".

Att investeringarna måste öka är vi överens om. Men vi tror inte att lönsamma investeringar kan kommenderas fram. De måste i stället vara en följd av förbättrad konkurrenskraft och ökat kapacitetsutnyttjande. Det sätter enligt vår uppfattning bestämda gränser för vad som kan åstadkommas genom en statlig investeringspolitik. Investeringar som tvingas fram i fel

företag och fel branscher medverkar sannerligen inte till någon sanering av ekonomin. Därför är det svårt att känna någon större entusiasm inför Thage Petersons tal tidigare i dag om ett investerings- och utvecklingsprogram för bl. a. gruv- och mineralindustrin och, som det heter, åtgärder för skogsindustrin.

Däremot vill jag lika litet som industriministern uttala generella dödsdomar över våra basindustrier. Det är nödvändigt att, liksom hittills har skett, anpassa de statliga investeringarna till konjunkturerna och att det man gör inom arbetsmarknadspolitikens ram i ökad utsträckning sker i samhällsekonomiskt lönsamma projekt. Ett exempel på en sådan investering från mitt eget län är projektet att bygga ut E 6:an till motorväg. I första hand gäller det de återstående sträckorna genom Halland och då framför allt den katastrofalt dåliga sträckan Varberg–Falkenberg. Men E 6:an i Halland och f. ö. också E 6:an genom Bohuslän har alltför låg standard över huvud taget med tanke på trafikmängden. I vårt län kan vi helt enkelt inte längre acceptera att den fortsatta utbyggnaden dröjer. Och vi ser inte det här som ett lokalt problem.

Sommartid gör turisttrafiken E 6:an till en enda lång trafikfälla, och under resten av året är det den ökande mängden av långträdare till och från kontinenten som enligt vår uppfattning gör en snabb utbyggnad nödvändig.

I folkpartiets investeringsprogram från i somras pekar vi på just förbättringen av E 6:an som en väginvestering med stor samhällsekonomisk lönsamhet. Det är min förhoppning att regeringen genom en kombination av ordinarie vägmedel och arbetsmarknadsmedel snarast fullföljer de planerna.

Herr talman! Den andra ingrediensen i den rubrik som jag lånade från regeringens krisprogram, alltså vinstdelning, utlovar som det heter "löntagarna inflytande över att devalveringsvinsterna används till produktiva investeringar".

Vinstdelning kan med vanligt språkbruk bara betyda att de företag som är lönsamma och ger vinst tvingas dela med sig av denna till de företag som är olönsamma och inte ger vinst. Jag tycker att detta är ett minst sagt egendomligt sätt att öka de lönsamma investeringarna.

Slutligen några ord om den aktuella debatten om huruvida statliga företag skall kunna gå i konkurs.

Jag tycker att det väsentliga är att företag med olika ägarkategorier så långt möjligt skall arbeta under samma villkor.

Om statliga företag vet att de aldrig tvingas dra de yttersta konsekvenserna av felaktiga beslut utan att de alltid har statens penningkista som en sista utväg, har de en orättfärdig konkurrensfördel gentemot andra företag. Det betyder också att de inte känner samma behov av att sträva efter avkastning och effektivitet, eftersom detta inte är lika nödvändigt för att t. ex. få pengar till investeringar och förlusttäckning. Det leder nästan ofrånkomligt till en ineffektiv resurshushållning och sämre produktionsresultat.

Anf. 50 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Enligt en artikel i Dagens Nyheter förra veckan har kommunalrådet i min hemkommun – det krisdrabbade Hallstahammar – gett uttryck för det nya läget efter regeringsskiftet på följande sätt: "Så fort regeringen har satt sig till rätta kan vi bara ringa upp och be att få tala med Feldt."

Kommunalrådet i fråga har med dessa ord uttryckt vad många känner i krisdrabbade kommuner och i arbetsförmedlingsköer, bland barnfamiljer och andra som har drabbats av den kapitalistiska krisen – dvs. man har stora förhoppningar om att den nya socialdemokratiska regeringen på ett markant sätt och genom en helt ny politik skall göra livet lättare för dem som drabbats av krisen. Det är inte för mycket sagt att väljarna, politiker på kommun- och landstingsnivå och andra ställer mycket stora krav på riksdagsmajoriteten och på regeringen. Förhoppningarna är av samma slag som uttryckts under lång tid i krisens Bergslagen av arbetare som har blivit friställda: Får vi bara en ny regering så ordnar det sig, får vi bara löntagarfonder så ordnar det sig – då blir det fler jobb.

Jag klandrar inte dem som ställer dessa stora krav, och jag klandrar inte heller regeringen för att den inte omedelbart, efter den korta tid som har gått, har hunnit vidta några åtgärder för att minska arbetslösheten och rädda den kommunala ekonomin t. ex.

Däremot klandrar jag regeringen för den politik som hittills har förts i långa stycken, då den går stick i stäv med de förhoppningar som har väckts i valrörelsen, där socialdemokraterna gick mycket hårt fram mot svängremsväldet. I det sammanhanget kan jag inte låta bli att nämna ordet Skinnskatteberg – en kommun i Bergslagen, i mitt hemlän – där det är stor skillnad mellan de vallöften som givits om fortsatt produktion vid boardfabriken och industriministerns uttalande i pressen häromdagen, där han sade: Nedläggningen i Skinnskatteberg, den lägger jag mig inte i. Så stor skillnad kan det vara mellan en valkampanj och den verklighet som gäller strax efter ett regeringsskifte. Jag nämner detta senaste exempel bara för att exemplifiera de enorma förväntningar som nu finns.

Vad är det då som måste göras på det ekonomisk-politiska planet för att skapa nya arbetstillfällen och förhindra att befintliga jobb försvinner i snabbare takt än hittills?

Det har talats mycket om devalveringen i dag. Den ger naturligtvis ingen garanti för svenska exportvinster vad gäller ökad försäljning och ökade marknadsandelar. Den ekonomiska krisen ute i kundländerna och den extremt låga efterfrågan som råder ger inte utrymme för ökade marknader, för stora exportintäkter som skulle kunna rädda svensk industri. Behoven är för små, och det produceras redan ett överflöd av det som efterfrågas.

Nästa fråga är om priserna på de svenska exportprodukterna blir väsentligt lägre. Som exempel kan man nämna vad Svenska sågverks- och trävaruexportföreningen har sagt ifrån redan någon vecka efter devalveringen. Man säger att man inte alls tänker sänka priserna och inte alls tänker satsa på att öka marknadsandelarna. Man strävar i stället efter att få upp priserna.

eftersom man anser att de har varit för låga hittills. Andra ekonomiska bedömare har sagt att det nu är lämpligt för företagen att ligga still med de svenska exportpriserna, för att under hand låta andra länder gå före i prishöjningar och på sikt hamna i ett förmånsläge gentemot konkurrenterna.

Resultatet måste bli att det kammars hem enorma vinster inom exportindustrin, om det kommer att gå till på det här viset. Det är vinster som naturligtvis måste dras in för att användas i ett program för att skapa ny industriproduktion och nya jobb här i vårt land.

Det är inte heller säkert att devalveringen, som gör svenska varor billigare i förhållande till importerade, betyder att efterfrågan av inhemsk produktion – t. ex. för leverans till sammansättningsindustrier, alltså beträffande underleverantörer – kommer att ge några stora fördelar för svensk industri. Det finns inte längre kapacitet för dessa leveranser inom den svenska industrin. Vår industri klarar inte längre alla de krav som ställs på den. Den är inte sammansatt på det viset. Det är för stora hål i produktionen – inte bara i mitten, som på brödkakan, utan massor av stora hål i det breda industriella fältet. Det finns alltså inte alla de produkter som behövs. Detta exemplifieras utmärkt av överstyrelsen för ekonomiskt försvar, som säger att Sverige inte längre kan klara sig i en avspärrningssituation. Det är ett av tecknen på att det står till på det här viset. Det brister i den inhemska produktionen.

Det finns skäl att tro att devalveringen inte i någon väsentlig grad kommer att bidra till att lösa sysselsättningsproblemen och hjälpa till med någon spontan industriell uppbyggnad eller ökad produktion här i vårt land.

En säkrare väg att nå dessa mål måste vara att genomföra en offensiv industripolitik, som siktar till att göra den svenska industrin mer komplett, mer allsidigt sammansatt. Då kan den motsvara de stora behov som finns i vårt samhälle.

Jag tänker på tekoindustrin, där försörjningsgraden är långt under det av riksdagen fastlagda 30-procentsmålet. Det gäller dataindustrin, där det är angeläget att minska beroendet av multinationella bolag, så att vi kan bestämma själva till vilka vi skall exportera. Vi måste ju nu t. ex. fråga USA innan vi göra stora affärer med Sovjet.

Det gäller energiproduktionen, där oljeberoende och kärnkraft skall minskas resp. avskaffas. Det gäller produktionen av jordbruksmaskiner. Snart har den sista traktorn tillverkats i jordbrukslandet Sverige. Det gäller gruv- och stålindustrin, där man främst inom specialstålsindustrin har flytt från malmen till förmån för skrotet som råvara. Specialstålsindustrin struktureras nu om i snabb takt på kapitalets villkor, och många arbetstillfällen kommer att försvinna om inget görs snabbt från regeringshåll. Det gäller skogsindustrin, vars export har ett mycket litet importinnehåll. Man kan se till att svenska råvaror används i skogsindustrin, att man slipper importera råvaran. Det gäller en ökad förädling av råvarorna malm och stål. Det får naturligtvis stor betydelse för verkstadsindustrin.

Men det gäller också handelspolitiken. Det är dags att överge den fanatiska tilltron till exportledd tillväxt. Vi måste försöka få till stånd en

utveckling av den inhemska marknaden och alla de behov som finns där. Det gäller också att försöka finna nya marknader vid sidan av de traditionellt kapitalistiska marknaderna, som har mycket låg efterfrågan och står inför samma problem och samma tanke om exporttillväxt som vi gör. Trots att det finns ekonomiska problem i alla typer av ekonomier – de må vara av olika grad och av olika natur – så finns det ändå möjligheter att utveckla handeln väsentligt med planeekonomierna och med vissa viktiga utvecklingsländer.

Det är bara något år sedan den svenska träindustrin tvingades säga nej till en stororder av trähus till Algeriet, därför att man inte kunde samordna insatserna för att tillverka husen och klara ordern. Det skedde ungefär samtidigt som, jag skall inte säga halva, men en stor del av trähusindustrin gick i konkurs och mötte mycket stora problem.

Nu är vi av med den handlingsförlamade borgerliga regeringen. Nu är vi av med dem som tror på en ohämmad och oreglerad kapitalistisk tillväxt som lösning på landets problem. Nu har vi bevisligen en regering som kan handla. Det visade devalveringen. Frågan är dock fortfarande: Hur kommer den att handla? Vilken strategi kommer att väljas i den industriella uppbyggnaden? Skall det bli fortsatta eftergifter till kapitalägare och storfinsans? Eller kommer man att välja en annan väg? En provosten är den kris som nu står för dörren inom specialstålsindustrin. Kommer man att gå in och göra samma sak som man gjorde med SSAB, dvs. lösgöra kapitalägarna från konkursfärdiga delar av stålindustrin och låta dem behålla det som är värdefullt? Eller kommer man att välja en annan väg, en mer socialistisk väg, som jag törs påstå att det finns stora förväntningar och förhoppningar om ute bland de vanliga socialdemokratiska väljarna i landet?

Det fordras stortag om man skall skapa nya jobb. Men det fordras också insatser mot nedläggningar, kapitalexport, utlandsinvesteringar och sådant som hotar svensk industriproduktion. Man måste täppa till i den ena änden för att kunna fylla på i den andra. Man måste samtidigt som man skapar nya jobb också hindra att nedlägningsraseriet fortsätter i ökande takt. Det gamla kravet från oss inom vänsterpartiet kommunisterna om förbud mot avskedanden och nedläggningar innan ersättningsarbeten ordnats måste vara vägledande för den politik som nu tar sin början.

Inledningsvis talade jag om de stora förväntningar som ställs på den nya regeringen och den nya riksdagsmajoriteten. När man talar om det kan man inte på något vis komma runt fondfrågan. De flesta socialdemokrater som har deltagit i debatten i dag har försökt att slingra sig runt fondfrågan. Industriministern talade om investeringsprogram, energi, transporter och bostäder. Det låter positivt. Vem skall investera, vem bestämmer villkoren, hur skall pengarna tas fram, är det fråga om stimulanser eller direkta statliga investeringar? Det är mycket viktiga frågor när man talar om att bygga upp en ny industristruktur. Industriministern berörde inte heller med ett ord maktfrågorna, eller den maktlöshet som under lång tid har hindrat oss från att bygga upp svensk industri. Den maktlösheten måste ersättas med sådana maktinstrument som gör det möjligt att föra en radikal och ny politik. Det sades ingenting om det.

Under valrörelsen gjordes fondfrågan till en huvudfråga av främst folkpartiet och moderaterna. Det var ett val för eller emot fonder, sade man. Med den borgerliga logiken har väljarna nu uttalat sig för fonder, som kan användas i en ny industrialiseringspolitik.

Vänsterpartiet kommunisterna menar att det här är en mycket viktig fråga då det gäller att få fram medel för en ny industripolitik, där man kan skapa nya jobb i nya branscher med inriktning på framtiden. Jag tänker t. ex. på energiproduktionen. Det är bara ett exempel av alla som skulle kunna räknas upp. Vi förutsätter nu faktiskt att socialdemokraterna inte backar längre i fondfrågan. Redan under valrörelsen försökte de ju backa för varje attack från de borgerligas håll. De backade så långt att de höll på att gå igenom väggen. Men nu, när socialdemokraterna har vunnit valet, bör de tillsammans med arbetstagarorganisationerna och tillsammans med vpk diskutera fondernas utformning och användning.

Från vpk:s sida vill vi skapa samhällsfonder, som direkt kan användas för att åstadkomma nya jobb. Samhällsfonder som skall finansieras genom att man beskattar kapitalet i stället för att ta av lönen – som nu efter devalveringen har ännu mindre än tidigare att lämna. Det måste alltså bli andra finansieringsformer. De stora vinster som nu görs genom devalveringen skulle t. ex. kunna dras in och vara ett första embryo till någon typ av fonder. I regeringsförklaringen sägs att ett kapitalbildningssystem för investeringar endast kan byggas upp med löntagarnas medverkan. Det är riktigt. Medverkan är en sak. Finansieringen är en annan. Löntagarnas medverkan bör finnas i fråga om makt över pengarna, makt att bestämma över inriktningen. Pengarna anser vi att storfinansens bör stå för. Pengarna skall tas där de finns – inte av de nu ännu magrare lönerna. Det är åtminstone vänsterpartiet kommunisternas uppfattning i den här frågan.

Herr talman! Tiden går. Vi har fått en ny regering. Det ställs stora förväntningar på en ny politik, som angriper storfinansens makt och ägande. Det ställs stora förväntningar på en ny industrialiseringspolitik, som kan skapa jobb i alla de krisorter och drabbade regioner som finns. Förtroendet och förväntningarna får inte missbrukas. Den nya riksdagsmajoriteten måste användas för att inleda en utveckling mot ett socialistiskt samhälle, mot en mer planerad ekonomi, som bryter med kapitalismens ekorrhjul. Nu är det dags. Nu skall en ny politik inledas.

Anf. 51 ARNE GADD (s):

Herr talman! Det råder en närmast total enighet om att den riktigt viktiga fråga som vi här i riksdagen är satta att lösa är den som gäller Sveriges ekonomi. Vi måste få balans i ekonomin igen. Statens inkomster måste svara mot statens utgifter. Vi måste tjäna in i våra affärer med utlandet det vi måste betala för det vi köper i utlandet och det vi lånat där.

Under några kritiska höstveckor runt valet tvingades den svenska riksbanken köpa utländsk valuta för en miljard i veckan utöver det som vi fick för det utlandet köpte av oss. Den svenska kronan var utsatt för spekulation.

En devalvering var i den situationen det enda som kunde tas till när andra medel knappast hade klarat de akuta svårigheterna. En räntehöjning hade inneburit ett svårt slag mot de redan alltför dåliga investeringarna. Andra medel hade knappast hunnit att verka på den korta tid som stod till förfogande. Konsekvenserna av en devalvering på 16 % lär leda till en standardsänkning på 4 à 5 % – om nu andra erforderliga åtgärder vidtas, så att de effekter man önskat av devalveringen uppnås.

Löntagarna kommer att acceptera standardsänkningen – men bara under vissa förutsättningar. De bäst ställda måste ta sin del av påfrestningarna. Också i tider med sänkt levnadsstandard finns det rättviseproblem. Skulle i nästa avtalsrörelse slutresultatet bli att höginkomsttagarna kommer bättre igenom den än låginkomsttagarna, är förutsättningarna för skatteuppgörelsen upprivna, och det blir nödvändigt för den socialdemokratiska regeringen att vidta sådana åtgärder som var villkoret för att vi socialdemokrater skulle biträda förslaget.

Rätt hanterade kommer emellertid skatteuppgörelsen och devalveringen att bli början till en förbättring av den svenska ekonomin. I den första omgången gäller det då att föra en politik som utnyttjar de uppkomna fördelarna för att få full sysselsättning igen och ge arbete åt alla.

På kort sikt borde faktiskt vissa förbättringar hinna åstadkommas. Men för det krävs att arbetsmarknadens parter träffar sådana avtal att de positiva effekter på sysselsättningen som man förväntar av devalveringen verkligen uppnås. Det mesta tyder på att de fackliga organisationerna tar sitt ansvar. Man tycker att det borde vara lika självklart att arbetsgivarparten då ger sitt bidrag och mjukar upp sin hittills benhårda attityd till varje form av vinstdelning i företag, där nu extraordinära vinster är att vänta.

Investeringarna måste komma i gång igen, produktionen öka och nya arbetstillfällen skapas. Företag som fungerar på det sättet borde kunna förvänta stöd och hjälp från samhällets sida. Bara genom en sådan utveckling och en sådan politik kan vi komma till rätta med landets ekonomiska problem. Bara genom en sådan politik kan vi komma till rätta med de svåra sociala problem som följer i den ekonomiska krisens spår, av vilka ungdomsarbetslösheten är det i särklass värsta.

Är då vårt näringsliv konkurrenskraftigt nog för att klara uppgiften? Kommer verkligen investeringarna i gång igen, och kommer det att bli fler jobb?

Devalveringen och skatteuppgörelsen är två viktiga beslut som skulle kunna ge näringslivet möjligheter att satsa på expansion igen.

Men på lite längre sikt krävs nog extraordinära insatser för att Sverige skall kunna hävda sig ekonomiskt. En rad nya fakta föreligger som tvingar fram grundläggande åtgärder, om vi skall lyckas behålla vår industriella produktionsapparat – för att nu inte tala om ifall vi skulle vilja få den att expandera och sysselsätta fler människor och inte, som under senare år, allt färre.

Vi måste finna våra "nischer" i en alltmer hårdnande internationell konkurrens.

Datoriseringen och energikrisen ställer vårt land inför speciella problem.

Skall vi klara av att återigen nå full sysselsättning – dvs. i dagens situation faktiskt sysselsätta omkring 300 000 fler än vad vi nu förmår, skall vi göra oss något så när oberoende av utländskt initierade energikriser, då måste vi se till att vår produktionsapparat utvecklas tekniskt på ett sätt som vi kanske inte sett maken till tidigare.

Sverige klarar aldrig den uppgiften, om näringslivets representanter fortsätter att bekriга samhället och dess insatser, kommer aldrig att förmå förnya sig, om vi skall få som regel det vi upplevde i årets valrörelse, där tiotals miljoner satsades "utanför valrörelsen" i kampanjen med de smutsiga argumenten mot löntagarfonderna. Vi kommer att klara de framförliggande problemen bara om samhället och näringslivet väljer att samarbeta. Då har vi chansen – inte annars.

Vi måste kunna garantera en hög efterfrågan här hemma. Det skall politikerna klara. Den sammantagna efterfrågan måste därför hållas uppe på en hög nivå. Regeringens politik, som den aviserats hitintills, kommer rimligen att leda till att kommunerna expanderar med 2 % och att de statliga investeringarna också bidrar till att hålla utvecklingen i gång.

Så fort vi uppnår någorlunda balans i utrikesbetalningarna måste också den sammantagna privata konsumtionen tillåtas stiga igen. Våra barnfamiljer, våra sjuka, våra handikappade och våra gamla har faktiskt rätt att efter de svåra år som vi nu måste kämpa oss igenom – det är kostnaden för att vi haft borgerliga regeringar i sex år – förvänta sig ljusare tider igen.

Vi måste kunna finansiera de investeringar som blir nödvändiga för att näringslivet skall uppnå internationell konkurrenskraft, när vi med säkerhet går mot en ny produktionsteknik. Såväl datoriseringen som energikrisen ställer väldiga krav i dessa sammanhang.

Förslaget till löntagarfonder är ett exempel på vad som kan göras. Vi måste också på ett genomtänkt och progressivt sätt använda våra samlade resurser för forskning och teknisk utveckling när vi skall anpassa vårt näringsliv till den nya tidens produktionstekniska förutsättningar.

Socialdemokratin har under oppositionstiden ägnat forskningsfrågorna en påtaglig uppmärksamhet. Partiet har i riksdagen och genom en rad utåtriktade arrangemang gjort helt klart att i regeringsställning är partiets avsikt att satsa ordentligt på forskningen just för att klara Sverige ur krisen också på längre sikt.

Genom att Ingvar Carlsson – som vice statsminister – fått ansvaret för bl. a. regeringens samordning av forskningspolitiken understryks socialdemokratins avsikter.

Nu krävs det att också forskarsamhället och därmed universiteten ställer upp. När staten och samhället vill ta forskningen till hjälp för att på sikt få Sverige sig likt igen – få vår ekonomi att expandera igen och kunna klara alla svåra sociala frågor som hopar sig – är det just det frågan gäller.

Ingen politiker i Sverige ifrågasätter forskningens frihet. Ingen politiker i vårt land syftar till annat än att vi skall få till stånd en forskning av högsta kvalitet. Låt oss därför slippa de meningslösa diskussioner som debatten kring U 68 var så rik på! Låt oss i stället få en debatt som domineras av vad

forskarna vill göra för att Sverige skall bli bättre!

Bollen är nu faktiskt hos forskarna.

Nu gäller det ett samspel. Stora frågor måste få sin lösning. Har vi råd att satsa på den dyra forskning som kräver acceleratorer och observatorier i andra länder och på andra kontinenter? För den forskningen krävs investeringar i hundramiljonklassen under det närmaste årtiondet. Har vi råd att låta bli?

Kan Sverige utvecklas utan den forskningen och den expertis som forskningen ger teknik, naturvetenskap och medicin?

Tvingar frågeställningar av den här typen fram specialiseringar av våra forskande högskolor? Måste vi lägga ner all fysik i Stockholm för att göra de satsningar som krävs i Uppsala? Måste vi inte samarbeta mer direkt med våra nordiska grannar? Skulle inte Nordiska rådet kunna bli det forum där de nordiska länderna lyckas skapa ett nytt framgångsrikt samarbetsfält? Forskning som kräver extra dyr utrustning – och som kräver personal av en begåvningsstyp som inget av våra länder någonsin kommer att ha överflöd av – innebär en utmaning.

Frågorna är många och av mycket varierande slag.

Nu måste något hända. Socialdemokratin har visat att den syftar till en forskningspolitikens renässans. Frågan är om forskarna är villiga och beredda att vara med. Skulle de vara det, kan mycket gott hända under 1980-talet.

Låt oss, herr talman, vara optimister!

Anf. 52 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Det går inte att möta nedgången i industrisysselsättningen med ökade offentliga tjänster, flera kommunalhus och statliga verk. För det första finns det inga pengar till detta. Den nuvarande expansionstakten finansieras med lån. För det andra innebär en fortsatt ökning av den politiska sektorn, att näringslivet undandras kapital och arbetskraft när konjunkturen vänder. Det visar all tidigare erfarenhet.

Men tyvärr kommer det inte att gå att snabbt avveckla budgetunderskottet och betala tillbaka utlandslånen. Höstmånadernas viktigaste uppgift blir att stoppa den ökning av underskottet i nästa budget som redan nu kan förutses. De kommande budgetförslagen måste vara inriktade på att genom *besparingar* åstadkomma en successiv minskning av underskottet.

Under senare år har åtskilliga miljarder kronor lagts ner i stöd till företag som gått dåligt. De enorma industrisubventionerna har försämrat statsfinanserna, bromsat den nödvändiga strukturomvandlingen av industrin och försämrat villkoren för de konkurrensutsatta delarna av näringslivet. Och allt detta utan att de långsiktiga överlevnadsmöjligheterna för de branscher och företag som fått miljardstödet har förbättrats.

En avveckling av industristödspolitikerna är därför en mycket viktig åtgärd. Det måste slås fast att några ytterligare stödinsatser för varvs-, stål- eller skogsbranscherna helt enkelt inte kan komma i fråga.

Även övriga industrisubventioner måste avvecklas. En grundlig rekon-

struktion och sanering av Statsföretagsgruppen är oundviklig om inte ytterligare mycket stora skattebelopp skall behöva rullas ner i förlusthålen.

Sammanlagt finns det ca 30 myndigheter, organisationer och företag som centralt och regionalt fördelar mer än 80 olika slags stöd till företagen. Bara under 1970-talet har över 100 miljarder kronor betalats ut till krishotade branscher och regioner i syfte att "rädda jobb". Denna sammanfattning gjordes i ett radioprogram i måndags kväll under rubriken "Jobbet". I detta program kom flera kritiska röster till tals. Från såväl arbetstagar- som arbetsgivarhåll riktade man en svidande kritik mot industristödets utformning och menade att effekten i många fall helt uteblivit. Det finns, menade man, kritiker som t. o. m. hävdar att stödkatalogen blivit så omfattande att det blivit viktigare för företagen att känna till och utnyttja stöden än att vara duktiga tillverkare och marknadsförare.

Ett av flera motiv för den stora devalveringen skulle enligt Olof Palme vara en möjlighet att kunna "trappa ned det selektiva stödet till industrin". Kan vi tro det?

Såväl före som efter 1976 – och i synnerhet under den gångna valrörelsen – har socialdemokraterna uppträtt som den selektiva stödpolitikens främste försvarare. Erfarenheterna avskräcker inte socialdemokrater – när konkreta strukturproblem ställs på sin spets – att kasta goda pengar efter dåliga.

Under de gångna sex åren har socialdemokratiska kommunalråd och fackliga företrädare från "rörelsen" utgjort spjutspetsen i många uppvaktningar hos departement och riksdagsutskott. Det var socialdemokraterna som gick i spetsen för att ge vissa varvsanställda en särskild "anställningsgaranti". Socialdemokraterna har ingalunda motsatt sig några förslag från herr Åsling om utbetalning till krisdrabbade företag. Nej, socialdemokraterna har oftast bjudit mer pengar. Om riksdagen hade bifallit de socialdemokratiska reservationerna under de gångna åren, hade underskottet i statsbudgeten varit betydligt större än vad det är i dag.

I våras ville socialdemokraterna ge 275 milj. kr. mer än regeringen till regionalpolitiken. När regeringen ville begränsa stödområdet, föreslog socialdemokraterna att detta skulle utökas. Lokaliseringsprövning för nya investeringar ville de också ha. Till detta skall föras de fondsocialistiska ambitioner som socialdemokraterna har och som genom sin inriktning och ökade kostnader skulle hota de regionalpolitiska målen.

I en TT-intervju häromdagen försöker den nye industriministern att konkretisera Olof Palmes uttalande. Thage Peterson säger nu att "privata företag i kris får gå i konkurs men de statliga måste räddas för att Sverige inte skall bli utan utlandslån". Det skall tydligen bli en politik för statliga företag och en annan för privatägda. Det är betänkligt från flera synpunkter. En uppenbar risk är att konkurrensen kan snedvridas. Vidare kan det uppstå en social oro till följd av vetskapen om att den egna ortens överlevnad är beroende av vem som äger det kanske enda företag som finns på orten i fråga. Jag delar verkligen Christer Eirefelts synpunkt tidigare i debatten att man måste behandla statliga och privata företag lika.

Det blir alltså fråga om en motsägelsefull politik. Men för att klara uppgiften har man delat upp den på två statsråd. Den ene skall bromsa. Den andre skall gasa. Egentligen är Thage Petersons utspel ett slag i luften, om man granskar hur stor andel av stödet som i verkligheten går till statliga företag. Enligt Industriförbundets beräkningar utgjorde andelen stöd till statliga företag 97,8 % budgetåret 1975/76, 99,6 % nästa budgetår, 94,0 % budgetåret 1977/78, 88,3 % budgetåret 1978/79 och 98,5 % budgetåret 1979/80.

En genomgång av näringsutskottets betänkanden från riksmötet 1981/82 visar att riksdagen under detta budgetår icke har tagit beslut om något stöd till helt privata företag. Samtliga företag som erhållit stöd är helt eller delvis ägda av staten.

När det nu förhåller sig så här, hur blir då besparingseffekten i de statliga utgifterna? Ingen! Det är som sagt ett slag i luften. Slutsatsen blir nog den att det närmast kommer att bli fråga om att förverkliga intentionerna i LO:s näringspolitiska rapport, där planhushållningens höga lära predikas. Jag kan förstå att den socialdemokratiska politiken, med all den byråkrati som man vill snärja in företagsamheten i, är ett viktigt led mot vad man kallar den demokratiska socialismen. Jag kan förstå att man vill att näringspolitiken skall hjälpa till att förverkliga dessa ambitioner. Däremot måste de partier som har "ett stärkande av marknadsekonomin" inskrivet i sina program förhindra en sådan utveckling.

Genom att satsa mer på statliga företag och ge mer pengar till AMS tror man sig kunna öka sysselsättningen. Var finns logiken i att först slå ut riktiga jobb genom högskattepolitik och byråkratisk styrning av näringslivet för att sedan skapa konstgjorda jobb via AMS? Om den industriella sektorn skall kunna expandera, måste den offentliga minska. Med den genom löftespolitiken framdrivna devalveringen med åtföljande inflationsverkningar blir det nu en politik i rakt motsatt riktning.

Den offentliga konsumtionen kommer att öka på den enskilda sektorns bekostnad. Var finns logiken i att först sänka kostnadsläget för exportindustrin genom devalveringen, för att sedan höja det igen genom en lång rad av ökade arbetsgivaravgifter och höjd moms?

Vad läget kräver är en varaktig förbättring av vårt relativa kostnadsläge. Då krävs det en helt annan politik än den socialdemokraterna företräder. Först och främst måste de offentliga utgifterna frysas. Skatter på arbetsinkomster och produktion skall sänkas – *inte* höjas! Vi måste ge rejäla utbudsstimulanser till arbete och kapital och satsa på en inflationsbekämpande stabiliseringspolitik. Politiken måste bygga på det långsiktigt nödvändiga – inte det kortsiktigt populära!

Under de kommande åren blir det således nödvändigt att "frysa" den reala nivån på de samlade offentliga utgifterna. För att detta skall vara möjligt måste omfattande offentliga sparprogram läggas fram, med de uppoffringar och problem som detta otvivelaktigt för med sig.

Den kommunala volymtillväxten måste stanna av helt under denna period, samtidigt som de statliga verksamhetsutgifterna måste minskas och bidra-

gens ökning dämpas väsentligt. De kommunalmän och landstingspolitiker som inte hjälper till med detta saboterar en sådan stabiliseringspolitik. Kommuner och landsting måste ta sitt ansvar för att målen för de samhällsekonomiska stabiliseringsåtgärderna skall kunna nås inom rimlig tid.

Socialdemokraterna har uppenbarligen inget lärt av tidigare misstag, utan vill nu föra samma politik som bl. a. drev fram kostnadskrisen 1974–1976. Socialdemokraternas politik bygger på att centralt placerade politiker och byråkrater med selektiva medel på skönmässiga grunder skall fastställa vilka verksamheter och regioner som skall stödjas i vårt land. Denna övertro till politikernas möjligheter att "skapa jobb" kommer att stå skattebetalarna dyrt och leda till än värre problem.

Nej, det selektiva stödet kommer – trots Olof Palmes uttalanden – inte att kunna avvecklas under en socialdemokratisk regering. Uppvaktningsarna i kanslihus och i riksdag kommer inte att minska – tvärtom. Med den inledda inflationsdrivande politiken är det risk för motsatsen. Rörelsens företrädare på fältet kommer att påminna om Thage Petersons alla vallöften. Sannolikt tvingas regeringen att rulla ner åtskilliga fler miljoner i förlusthålen.

Om Olof Palme hade menat allvar med sitt tal om "minskat industristöd", borde han inte ha gjort en stor löftesspridare till industriminister. Utfästelserna om stödpengar till krisföretag har för övrigt redan startats upp med 30 milj. kr. till Lesjöfors – om vissa villkor uppfylls. Industridepartementet, som numera bemannas av *tre* statsråd, kommer inte att avveckla akutmottagningen. Den får snarare karaktär av långvårdsinrättning för statliga företag!

Strukturproblemen inom industrin kan inte lösas genom upprepade statliga förlusttäckningsbidrag till krisbranscher och krisföretag. Företag utan överlevnadsmöjligheter måste läggas ned. Även stödet till företag med tillfälliga problem bör minska. Sådana företag läggs normalt inte ned, om de har långsiktiga möjligheter att utvecklas. Statliga bidrag kan i stället fördröja en önskvärd strukturuomvandling inom dessa företag.

Även om näringspolitiken bör vara generell, kan selektiva insatser inte helt undvaras. Dessa bör komma i fråga endast för att överbygga rent tillfälliga kriser eller för att underlätta en nödvändig strukturuomvandling, så att den sker i socialt acceptabla former. Statens omfattande engagemang i olönsamma branscher och företag måste begränsas. I lönsamma företag, som staten äger helt eller delvis, bör staten successivt avveckla sina intressen. Dessa företags framtidsmöjligheter säkras bäst om de tvingas anpassa sig till marknadens krav.

Tyvärre har selektiva stödåtgärder i alltför hög grad kommit att dominera näringspolitiken under de senaste tio åren. Resurser har därmed undandragits den utvecklingsdugliga delen av näringslivet. De stora stödinsatserna till förlustföretagen har också medfört en snedvridning av konkurrensen, bidragstänkande i näringslivet och en snedbelastning av kapitalmarknaden. Den bästa näringspolitiken är en ekonomisk politik som lyckas hålla det

allmänna kostnadsläget på en sådan nivå att en industriell tillväxt på bred front blir möjlig.

En stor del av industristödet har tillkommit i syfte att förbättra den regionala balansen i vårt land. Kortsiktigt kan stödet ha bidragit till att hålla uppe sysselsättningen. Men, som industristödsutredningen påpekar i sitt betänkande, innebär det också "att man i de aktuella regionerna ytterligare försämrar de långsiktiga förutsättningarna för en balanserad utveckling". Medan industristrukturen i andra landsdelar utan statsingripanden successivt anpassas till ändrade förutsättningar, medverkar industristödet till att en redan otidsenlig struktur bevaras i stödregionerna. "Avveckling av konkurrenssvaga verksamheter är i många väsentliga avseenden en förutsättning för utveckling av konkurrenskraftiga nya verksamheter."

Utredningen hävdar vidare att en konkurs negativa effekter på sysselsättningen ofta överskattas: "En finansiell rekonstruktion genom konkurs eller ackord synes i vissa fall kunna förbättra förutsättningarna för fortsatt drift och reducera behovet av framtida ytterligare stödinsatser."

Det är, herr talman, inte i ett statsstyrt och byråkratiskt sökande efter "nischer" och projekt som vår industriella framtid ligger. Så gott som samtliga större näringspolitiska satsningar som staten gjort har lett till omfattande förluster och problem.

Nej, framtiden ligger i en politik som med generella medel stärker våra livskraftiga företag och tryggar ett fritt näringsliv och en ekonomi i balans. Erfarenheten har visat att en felaktig ekonomisk politik och en missriktad näringspolitik är stora hot mot vår välfärd. Näringspolitikens syfte måste därför vara att förbättra förutsättningarna för vårt näringsliv i dess helhet och att skapa gynsammaste möjliga betingelser för företag och sysselsättning i alla branscher och regioner i vårt land.

Jag konstaterar att industriministern inte längre finns kvar i kammaren. Jag hade räknat med att han skulle ha kunnat planera sitt arbete på ett sådant sätt att han skulle ha kunnat bevaka den här debatten, och jag tycker det är svagt att han inte har lyckats med detta.

Anf. 53 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Det har sagts i olika sammanhang att arbetslösheten i Sverige internationellt sett är låg. Det framhölls ofta och med stor skärpa av den förra regeringen. Visst är det riktigt, men samtidigt har arbetslösheten i Sverige under den senaste tiden ökat snabbare än i många andra länder. Det är också så, att arbetslöshetsperioderna i Sverige internationellt sett är långa. I september månad var det 66 000 personer som hade varit arbetslösa i mer än tre månader. Det är en siffra som rymmer tiotusentals individuella tragedier. Många riskerar att utförsäkras från arbetslöshetsförsäkringen. För många innebär det att de tvingas söka socialhjälp. Det skall ingen behöva skämmas för, men många upplever det ändå som ett personligt misslyckande. En följd blir för många familjer att de tvingas sälja kanske både bil och sommarstuga, som de har ägnat många år, kanske nästan hela sitt liv åt att spara ihop till. Inom AMS pågår just nu ett arbete för att undersöka hur vi skall kunna

komma till rätta med långtidsarbetslösheten och de problem som den för med sig. För egen del vill jag slå fast, att jag inte anser att en förlängning av tiden för kassaersättning eller den tid som berättigar till kontant arbetsmarknadsstöd är någon tillfredsställande lösning.

Det är inte heller någon riktigt bra lösning att enbart satsa på att ge de utförsäkrade möjlighet att upparbeta en ny karens och därmed en ny ersättningsperiod. Inriktningen måste i stället vara att totalt sett verka för en förkortning av arbetslöshetsperioderna. För att klara de akuta problemen krävs det intensifierade arbetsförmedlingsinsatser från arbetsförmedlingarnas sida till förmån för de långtidsarbetslösa.

Arbetslöshetssiffrorna ger bara en del av sanningen om det utomordentligt mörka läget på arbetsmarknaden. Septemberstatistiken visar också en fortsatt kraftig försämring av sysselsättningsläget. Minskningen av sysselsättningen under det tredje kvartalet i år har koncentrerats till ungdomsgrupperna. Tillströmningen av lediga platser till arbetsförmedlingen är fortfarande extremt låg. I slutet av september kvarstod vid arbetsförmedlingarna bara 12 000 lediga platser. Endast 1 300 av dem fanns inom tillverkningsindustrin.

För ungdomarna är arbetsmarknaden ännu trängre, ännu sämre än vad som framgår av de här siffrorna över de få lediga arbetsplatserna. Ungdomarna utgör ungefär hälften av de arbetslösa, men till fem av sex lediga jobb krävs utbildning och erfarenhet som få av ungdomarna kan visa upp. Som en komplettering till den här dystra beskrivningen kan det också nämnas att hittills i år har 44 000 personer varslats om uppsägning.

Kan vi då vänta oss någon ljusning på arbetsmarknaden inom den närmaste tiden? Svaret är nog tyvärr nej. Det samlade intrycket av alla prognoser om läget på arbetsmarknaden är fortsatt lika dystert. Bara 22 % av industriföretagen uppgav i september att de utnyttjade hela sin kapacitet. Länsarbetsnämndernas senaste kvartalsprognoser bekräftar uppfattningen att uppgången i industrikonjunkturen kommer att låta vänta på sig ytterligare. Någon ökad efterfrågan på arbetskraft räknar AMS f. n. inte med förrän tidigast andra halvåret 1983.

Härmed har jag, herr talman, skisserat läget på arbetsmarknaden sådant det var när den nya socialdemokratiska regeringen tillträdde för drygt två veckor sedan – ett mycket dystert läge.

Därför har regeringen nu vidtagit en rad åtgärder för att inleda en ny ekonomisk politik med syfte att stimulera produktion och investeringar i industrin och skapa så många arbetstillfällen vi kan under den närmaste tiden. Innan jag närmare redovisar det sysselsättningspaket som vi har lagt fram vill jag ange några principiella utgångspunkter för arbetsmarknadspolitiken.

Arbetsmarknadspolitiken har främst två uppgifter. Den skall i alla konjunkurlägen underlätta arbetsmarknadens funktion och undanröja förvärvshinder. Det innebär att arbetsmarknadspolitiken har stor betydelse framför allt för de människor som har speciella svårigheter på arbetsmarknaden, unga och nyttillträdande, kvinnor som kanske har varit hemarbetande

under många år och därför är ovana vid arbetsmarknadens nya krav samt handikappade. Om det är sämre tider, skall arbetsmarknadspolitiken dessutom skapa sysselsättning för att i möjligaste mån förhindra hög arbetslöshet. Detta skall naturligtvis göras på ett sätt som så ändamålsenligt som möjligt banar väg för bättre tider.

Omfattningen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna under vintern kommer att betyda att omkring 4 % av arbetskraften sysselsätts genom särskilda åtgärder. Jag vill med skärpa understryka att för mig som arbetsmarknadsminister är detta snarast ett tecken på vilket nödläge samhället befinner sig i. Det är inget självändamål att så många människor bereds arbete och utbildning genom arbetsmarknadspolitiska insatser. Att vi har kommit därhän att den nya regeringen redan tvingats besluta om ett sysselsättningspaket på ca 4 miljarder kronor beror på att den tidigare ekonomiska politiken misslyckats. Jag har stundtals fått höra synpunkten att det vore bättre att satsa alla AMS-miljarderna på varaktiga jobb i stället för på arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Men sanningen är ju att vi inte kan kommendera fram varaktig sysselsättning. Vi kan bara skapa förutsättningar för den genom en framgångsrik ekonomisk politik. När de förutsättningarna inte räcker eller när vi, som nu, ännu inte har hunnit skapa dem, skall vi vara glada för att arbetsmarknadspolitiken finns. Vi skall vara tacksamma mot de framsynta socialdemokrater som redan för årtionden sedan började bygga upp den arbetsmarknadspolitik som vi i dag har.

Beredskapsjobben innebär att vi för att minska arbetslösheten skapar nyttigheter för folkhushållet som vi annars inte skulle haft råd med. Man kan säga att det innebär att vi låter nöden ta nyttan i hand.

Beredskapsarbetena ges i all utsträckning en inriktning som gör det möjligt för dem som utför beredskapsarbetet att finna en varaktig väg bort från arbetslösheten. Arbetsmarknadsutbildningen har samma syfte och innebär att vi står bättre rustade – som enskilda, som företag och som nation – när efterfrågan på arbetskraft åter ökar.

Arbetsmarknadspolitikens inriktning är således offensiv – den kan säkert göras bättre och än mer effektiv. Men den står inte i motsättning till andra vägar att skapa varaktig sysselsättning – den strävar åt samma håll. Ingen skall vara gladare än jag den dag vi kan dra ner på de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, därför att de inte längre behövs. Men till dess skall vi vara glada att vi har dem, därför att i det nödläge som vi befinner oss är arbetsmarknadspolitiken det enda verkligt effektiva medlet för att undvika det slöseri som den stora arbetslöshet innebär som vi annars får, ett slöseri både för de enskilda och för samhället som helhet.

Detta är bakgrunden till att den nya regeringen bestämt sig för att utnyttja alla de möjligheter som arbetsmarknadspolitiken ger. Det är därför som vi har sagt nej till de tidigare borgerliga regeringarnas åtstramningspolitik på det här området, en åtstramningspolitik som har inneburit att den öppna arbetslösheten varit högre än den skulle behövt vara.

Ett väsentligt inslag i det sysselsättningspaket som regeringen lade fram för

knappt en vecka sedan är den ökning av anslaget till beredskapsarbeten med drygt 1,6 miljarder kronor som vi föreslår. Detta innebär att 20 000 fler kan få beredskapsjobb än AMS tidigare har beviljats medel för.

Till detta kommer också att vi tidigarelägger statliga byggen och anläggningar för drygt 1 miljard. De beräknas kunna ge omkring 1 400 arbetstillfällen, huvudsakligen för byggnadsarbetare. Men till den siffran skall läggas de indirekta jobb som dessa projekt skapar, bl. a. för byggmaterialindustrin men också på andra områden av arbetsmarknaden.

I detta sysselsättningspaket ingår också en ökning av den s. k. 20-kronan till 35 kr. per timme. Bidraget avser det stöd en arbetsgivare kan få, om han i stället för att permittera eller säga upp personal låter den få utbildning i företaget. Detta stöd kan motiveras både mänskligt och statsfinansiellt. Jag vet att de borgerliga ledamöterna i riksdagen håller med om detta. Det var ju så att vi tillsammans, en enig riksdag, i två omgångar tidigare har krävt att den borgerliga regeringen skulle höja de här utbildningsbidragen. Den följde inte riksdagens rekommendationer i det avseendet. När höjningen nu kommer till stånd, räknar jag med att utbildningen skall kunna fylla sitt syfte. Jag väntar att omfattningen av utbildningen under den återstående delen av det här budgetåret skall öka till ungefär 4 000 personer per månad eller mellan 20 000 och 22 000 personer på hela året.

Sysselsättningspaketet innebär också en rad andra åtgärder, t. ex. förstärkning av arbetsförmedlingarnas personal för att klara den enorma arbetsbördan den just nu har, förbättrad service genom fler platslistor i storstadsområdena, höjda anslag för lönebidrag till personer med nedsatt arbetsförmåga och höjt driftbidrag till Stiftelsen Samhällsföretag.

Sist och slutligen innebär paketet också stora ansträngningar för att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten. 60 % av de höjda anslagen för beredskapsarbeten räknar vi med skall användas till ungdomen. Dessutom innebär regeringens beslut att ytterligare 90 milj. kr. satsas på ungdomsplatserna. Det betyder enligt tillgängliga beräkningar att inrättandet av ungdomsplatser inte skall behöva bromsas av ekonomiska skäl. Många ungdomsplatser har hittills i höst stått tomma, och många ungdomar har gått sysslösa helt i onödan därför att den förra regeringen inte anslag tillräckligt med pengar redan från början.

Dessutom kan ungefär 2 000 nya gymnasieplatser skapas genom en extra vårintagning. Det är en satsning som utbildningsdepartementet gör för att medverka till att bekämpa ungdomsarbetslösheten. Man jobbar också vidare med nya och andra förslag.

Ett viktigt led i kampen mot ungdomsarbetslösheten är det system med ungdomar som ersättare för redan anställda som vidareutbildas. Detta system talade vi om i valrörelsen och föreslog också riksdagen redan under våren. Regeringen är beredd att på allt sätt stödja en sådan verksamhet. Förhandlingar om detta pågår just nu mellan LO, PTK och SAF. Inom regeringen hoppas vi att dessa förhandlingar snabbt skall kunna leda till ett framgångsrikt resultat.

Herr talman! Ulf Adelsohn talade i sitt inledande anförande ganska

föraktfullt om den offentliga sektorn – "politikernas område", som han sade. Jag skulle vilja hävda att det för oss politiker knappast finns någon viktigare uppgift än att utnyttja all vår makt och all vår fantasi för att driva kampen mot arbetslösheten. Och det finns i det läge vi nu befinner oss i ingen bättre bundsförvant än arbetsmarknadspolitiken. Den är en del av den offentliga sektorn, ja visst, men genom den kan arbetslösa ungdomar gå från sysslolöshet, från passivitet till ett aktivt deltagande i att bygga det här samhället. Den offentliga sektorn kan för de här ungdomarna betyda räddningen undan ett liv där de känner sig helt övergivna av samhället.

Jag hoppas, herr talman, att vi socialdemokrater skall få stöd inte bara från våra egna ledamöter här i kammaren utan från hela riksdagen när det gäller att föra en politik som går ut på att bekämpa arbetslösheten. Vi måste göra allt vad vi kan för att förhindra att problemen blir onödigt stora under vintern för ungdomar och för långtidsarbetslösa.

Anf. 54 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Årets allmänpolitiska debatt sker i en politiskt ny situation. De tidigare opponenter sätter nu i regeringsbänken och har att stå till svars för utvecklingen i Sverige under de kommande åren. Det är därför alldeles omöjligt att tänka sig en allmänpolitisk debatt utan att blicka tillbaka på vad socialdemokraterna sagt som oppositionsparti och på de budskap som fördes fram från socialdemokratin till väljarna i valet.

Resultatet av en historisk återblick blir entydigt. Socialdemokratin hade sysselsättningslöftena i högsädet och vann valet på att som andre man på plan utnämna sig till världsmästare på arbetsmarknadspolitik. Förväntningarna ute i samhället är nu mycket stora på att vi snabbt skall komma ur den höga arbetslösheten.

Den 21 oktober kom det första initiativet från Anna-Greta Leijons sida för att förbättra läget på arbetsmarknaden. Ett sysselsättningspaket på 4 miljarder kronor ställdes till arbetsmarknadspolitikens förfogande. En lång lista på offentliga investeringar över hela landet presenterades. Med detta paket fullföljer socialdemokraterna, enligt uttalanden från Anna-Greta Leijons sida, löftet till de arbetslösa under valrörelsen. Sysselsättningspaketet innebär "att vi tagit till vara de möjligheter som nu finns att via arbetsmarknadspolitiken hålla nere arbetslösheten". Allt enligt vår nya arbetsmarknadsminister Anna-Greta Leijon.

Det är, herr talman, ett dystert besked som lämnas, inbäddat bland alla dessa miljarder. Löftet att klara arbetslösheten bättre med socialdemokratisk politik än med borgerlig visar sig alltså vara mycket tunt. Det är en kapitulation inför den ekonomiska verklighet som Sverige lever i och därmed också ett indirekt erkännande av att arbetsmarknadspolitiken helt enkelt inte kan bära upp den höga arbetslöshet som den ekonomiska krisen skapar. Min fråga till arbetsmarknadsministern är enkel och borde vara lätt att besvara: När kommer arbetsmarknadsministern att presentera åtgärder som snabbt och varaktigt pressar ner arbetslösheten under den nivå som den haft under de senaste borgerliga regeringsåren? Så tror jag nämligen att väljarna har

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

uppfattat det socialdemokratiska budskapet under valrörelsen.

Men, herr talman, för de arbetslösa och för Sveriges ekonomi gagnar det inte mycket till att tala om det förflutna. Nu måste vi blicka framåt. Vi skall ge oss i kast med att forma den politik som krävs för att ta tag i de grundläggande orsakerna till den höga arbetslösheten.

Socialdemokraternas recept för att få fart på industriutvecklingen och höja sysselsättningen är enligt min mening mycket märkligt. Som första åtgärd ser man genom devalveringen till att pressa ner hushållens köpkraft på ett chockartat sätt. Detta slår självfallet hårt mot den konsumtionsvaruproducerande hemmaindustrin, mot handeln etc., och därmed också mot sysselsättningen i dessa sektorer. Den driver också fram en inflation av en storleksordning som den svenska ekonomin med stor säkerhet inte tål. Devalveringen genomfördes med motivet att förbättra konkurrenskraften i svensk industri och därmed stoppa nedgången i industrisysselsättningen. Och detta är i och för sig, herr talman, ett vällovt syfte. Men samtidigt kommer inom många områden skattehöjningar som innebär att man motverkar möjligheterna att nå bättre konkurrenskraft. Arbetsgivaravgifterna kommer att höjas i snabbt tempo, inflationen kommer med stor sannolikhet att driva upp lönekraven från löntagareorganisationernas sida, och därmed kommer industrins konkurrensförutsättningar på några års sikt snarare att försämrans än att förbättras. Resultatet blir att vi också fortsättningsvis kommer att få se hur sysselsättningen i svensk industri och inom det privata näringslivet minskar. Samtidigt med denna motsägelsefulla politik är man beredd att ge mer eller mindre carte blanche för den offentliga sektorn att expandera. Resultatet blir en snabb sysselsättningsökning inom den offentliga sektorn, men den sker till priset av minskade förutsättningar för den enskilda sektorn att växa. Och det är ju ändå, Anna-Greta Leijon – det vet jag att arbetsmarknadsministern är väl medveten om –, industrin och den privata sektorn som måste jobba ihop och ställa upp med de resurser som behövs för att betala den offentliga sektorns verksamhet, löntagarnas reallöner, ja, i stort sett hela det svenska välfärdssamhället. Att först satsa på förbättrad konkurrenskraft för svensk industri för att sedan i snabb takt via arbetsgivaravgiftshöjningar, andra skattehöjningar och för stora lönekostnadsökningar försämrans konkurrenskraften är att gasa och bromsa på en gång. Ett tror jag att man med stor säkerhet kan säga: Inte kommer det att bidra till någon väsentlig förbättring av industrisysselsättningen. Nej, tvärtom!

Det vore intressant att få höra på vilket sätt arbetsmarknadsministern tror att höjda arbetsgivaravgifter med ca 8 % fram till 1985 kommer att förbättra förutsättningarna för ökad sysselsättning. Hur många nya arbetstillfällen per procent höjda arbetsgivaravgifter blir det. Anna-Greta Leijon? Det är en rak och enkel fråga, och jag tror att vi måste få svar på den, om vi fortsättningsvis skall kunna driva någon sorts konstruktiv arbetsmarknads- och sysselsättningspolitisk debatt.

Under de närmaste månaderna kommer också ytterligare ett slag mot de riktiga jobben. Momsen skall höjas, och med den höjningen pressas hushållens köpkraft i botten. Många jobb slås ut i de företag som berörs. Vi

moderater reagerar självfallet mot en momshöjning därför att den är en skatthöjning av det slag som nästan alltid ensidigt drabbar löntagarna och som förvärrar arbetslösheten. LO-tidningen reagerar också. Där instämmer man i vår uppfattning att en momshöjning är precis samma sak som att utfärda en beställning på ytterligare ökad arbetslöshet.

Vad är detta, Anna-Greta Leijon, annat än arbetslöshetsskapande politik? Hög inflation och alla era skatthöjningar under treårsperioden – vi känner väl till vilka de skall bli, för ni presenterade dem villigt före valet – kommer att medverka till att ännu fler riktiga jobb slås ut, att den offentliga sektorn tillåts växa och att den tillväxten kommer att ske på lånade pengar. Jag måste fråga: Vet ni inom regeringen egentligen vad ni håller på med? Hur många fler byggnadsarbetare kommer t. ex. att slås ut beroende på devalveringen och inflationen? Det är en fråga som är korrekt att ställa, eftersom människornas minskade förmåga att betala boendekostnaderna självfallet kommer att påverka efterfrågan på bostäder, och ni sade ju före valet att ni skulle bygga Sverige ur krisen. Hur många människor inom handeln kommer att förlora jobben? Vart skall de ta vägen? Blir AMS det enda alternativ som återstår också för dem?

Herr talman! Devalveringen har också en annan och mer långsiktig effekt på sysselsättningsutvecklingen. I ett slag lyfter socialdemokraterna av arbetsmarknadens parter det ansvar dessa har för att hålla nere arbetslösheten. I en ekonomi så fylld av balansproblem som den svenska är det absolut nödvändigt att arbetsmarknadens parter tar ett stort ansvar för utvecklingen. Dessa måste fås att inse att lönekostnadsutvecklingen är avgörande för läget på arbetsmarknaden. Men en sådan rak politik vågar socialdemokraterna inte föra. I stället ger man, i efterhand, genom devalveringen ett indirekt accepterande av den snabba lönekostnadsutvecklingen under 1970-talet.

Allt detta går tvärtemot moderat politik. En ansvarsfull sysselsättningspolitik måste innehålla krav på arbetsmarknadens parter att ta sin del av ansvaret. Staten har helt enkelt inte råd att i efterhand gång på gång korrigerar effekterna av alltför kostsamma löneöverenskommelser. Risker är stora att kommande års lönerörelser på grund av devalveringen, den därmed höga inflationen och skatthöjningspolitiken kommer att ytterligare förvärra balansproblemen, att öka företagens kostnader och därmed också arbetslösheten.

Det ligger nära till hands att fråga arbetsmarknadsministern om och i så fall när hon räknar med att regeringen kommer att tvingas till ytterligare en devalvering för att korrigerar resultaten av skatthöjningar, arbetsgivaravgiftshöjningar, en alltför snabbt växande offentlig sektor och alltför stora löneökningar.

Herr talman! Under valrörelsen lade vi moderater fram en rapport, Full produktiv sysselsättning i Sverige. Den visade på riskerna med socialdemokratisk ekonomisk politik. Den visade hur utslagningen av industrijobb skulle fortsätta i accelererande tempo och hur balansproblemen genom ökad tillväxt i den offentliga sektorn skulle ytterligare förvärras. Slutsatserna av rapporten var och är fortfarande aktuella. Med socialdemokratisk valrörel-

sepolitik – jag tror att vi måste göra den distinktionen – får vi efter 1985 en större öppen arbetslöshet och en mindre industrisektor än vi har i dag. Arbetslösheten stiger med efter våra beräkningar ca 125 000 personer. Allt detta redovisade vi i rapporten. Nu, när vi fått kompletterande delar av socialdemokratisk politik som vi inte kände till före valet, ser det ut att bli värre.

Rapporten redovisade självfallet också en alternativ och riktigare väg för att angripa de grundläggande orsakerna till arbetslösheten. Det måste stå klart att arbetslösheten inte beror på att AMS fått för litet pengar eller att den offentliga sektorn är för liten. Förklaringen är i stället att våra företag inte kan sälja sina produkter, att företagen inte tror på framtiden och att helhetsbilden av konkurrenssituationen för svenska företag på exportmarknaden och importkonkurrerande företag här hemma är alltför negativ. Nödvändiga investeringar uteblir och antalet produktiva, riktiga jobb minskar i stället för att öka – det är ett enkelt konstaterande.

Nyckeln till en bättre situation på arbetsmarknaden finns ute i våra hundratusentals svenska företag. För att nå full produktiv sysselsättning måste vi lösgöra den tillväxtkraft som finns i näringslivet. Svenska företag måste ges möjlighet att investera och växa. Utvecklingen av våra lönekostnader i förhållande till omvärlden har också, som jag tidigare sagt, avgörande betydelse.

Statsmakternas viktigaste uppgift är att avhålla sig från att lägga beslag på eventuellt löneutrymme, inte att – som socialdemokratin gör – lägga beslag på t. o. m. mer än det utrymme som finns. Växande offentliga utgifter och stigande skatter minskar utrymmet för reallöneökningar. Vi i moderata samlingspartiet förespråkar, som alla känner till, en frysning av de offentliga utgifterna och en marginalskattesänkning med sikte på lägre skattetryck. Vi säger nej till höjda arbetsgivaravgifter. En sådan politik ger parterna på arbetsmarknaden möjlighet att ta det fulla ansvaret för sina avtalsuppgörelser.

Det är också nödvändigt att komma till rätta med trögheten på arbetsmarknaden. Om dessa tröghetsproblem inte undanröjs, kommer expanderande företag och branscher att få rekryteringsproblem. Arbetslösheten blir större än nödvändigt. Det finns därför skäl att mjuka upp reglerna i bl. a. lagen om anställningsskydd och lagen om anställningsfrämjande åtgärder. En annan viktig förutsättning för ökad rörlighet på arbetsmarknaden är ökat ekonomiskt utbyte vid byte av arbete. Därför är bl. a. sänkta marginalskatter särskilt viktiga.

Vårt moderata program för att stimulera till ökad produktiv sysselsättning är verklighetsförankrat. Det gäller särskilt åtgärder för att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten. Det har följande innehåll:

1. Anpassa lönekostnadsutvecklingen till omvärlden och justera ungdomslönerna!

2. För en ansvarsfull skattepolitik som innebär en verklig marginalskatte-reform, lägre lönekrav och större rörlighet på arbetsmarknaden! Säg nej till högre arbetsgivaravgifter, sänk skattetrycket på sikt!

3. Frys de offentliga utgifterna!
4. Driv på en snabb struktururomvandling som ger förutsättningar för svenskt näringsliv att växa och klara den stora efterfrågan på riktiga jobb!
5. Driv en effektiv regionalpolitik, inriktad på tillväxt och produktiv sysselsättning!
6. Reformera MBL och Åmanlagarna!
7. Effektivisera AMS och bryt upp arbetsförmedlingsmonopolet!
8. Öka lärlingsutbildningen och andra typer av utbildning ute i företagen!
9. Inrätta ungdomsplatser för ungdomar mellan 18 och 21 år!
10. Stoppa AMS-hysterin, så att vi får en arbetsmarknadsminister i stället för, som nu, en AMS-minister!

Detta är, herr talman, en tuff politik. Men den kommer, när vi får tillfälle att genomföra den, att leda till fler riktiga jobb, bättre ekonomisk balans och större framtidstro för de arbetande människorna i vårt land.

Anf. 55 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Bengt Wittbom inledde sitt anförande med att säga att det var ett dystert besked som jag gav när jag konstaterade att det sysselsättningspaket som regeringen nu har antagit inte löser alla arbetslöshetsproblemen under vintern. Det dystra beskedet gav vi redan i valrörelsen. Och vad var det, Bengt Wittbom, som vi ägnade en stor del av våren i riksdagen åt, om inte att försöka övertyga er att då satsa mer på arbetsmarknadspolitik, att utnyttja de möjligheter vi under våren hade att förhindra en stor arbetslöshet under hösten och vintern? Ni sade nej, och det är frukterna av ert nej som vi kan skörda nu.

Och tänk så mycket dystrare läget hade varit för alla de arbetslösa om vi hade haft en regering som nu inte hade satsat dessa ca 4 miljarder kronor! Då hade arbetslösheten omfattat ytterligare tiotusentals människor under vintern.

Bengt Wittbom talar sig varm för att industrin måste få bättre möjligheter till produktion och investeringar, och jag håller helt med om det. Men det finns knappast något område som de borgerliga regeringarna så misslyckats med som just detta.

Vad vi har upplevt under de borgerliga åren är en minskning av industrisysselsättningen med 160 000 människor. Ökningen av nedgångstakten blev större och större år från år. De sista åren minskade sysselsättningen i industrin med över 40 000 människor per år.

Jag nämnde några siffror i mitt inledningsanförande. Jag skulle vilja upprepa ett par av dem för att belysa hur allvarligt läget är för industrin. I september var nästan 180 000 människor arbetslösa. På arbetsförmedlingarna, som numera får en anmälan om alla lediga platser som inte besätts inom företagen, fanns det i slutet av september 1 300 lediga platser anmälda inom tillverkningsindustrin. Det visar vad vi hade att ta över efter de sex åren av borgerligt styre – en industrisektor på väg utför – och det är bakgrunden till

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

vårt beslut om devalvering.

Arbetslösheten är inte gratis. Det har vi socialdemokrater upprepat gång på gång från den här talarstolen och i andra sammanhang. Vi gjorde en beräkning av vad staten får betala för arbetslösheten i form av utgifter för ersättningar och minskade intäkter därför att folk inte får jobba. Beräkningen slutade på 12 miljarder. De 4 miljarder som vi nu lägger ned på arbetsmarknadspolitiska insatser, på tidigareläggning av statliga anläggningar, på vägar och byggen tar vi inte från något annat expansionsutrymme, utan de tar vi från de här pengarna. Vi kan satsa på samhällsnyttiga beredskapsarbeten. Vi kan satsa på kvalificerad utbildning av människor i stället för på den öppna arbetslösheten. Det är den väg som den här regeringen bestämt sig för att gå.

Anf. 56 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Ja, Anna-Greta Leijon, jag förstår att ni i regeringen tror på att devalveringen skall lyckas och att ni efter er förmåga kommer att inrikta er på att den skall lyckas. Låt oss för en stund anta att den kommer att lyckas och att ni kommer att kunna behålla de positiva effekterna av devalveringen, att ni lyckas förmå löntagarna att stå tillbaka och släppa till hela åtstramningen, som enligt beräkningar innebär en minskning på ca 4 % av den privata konsumtionen.

Vad händer då på arbetsmarknaden? Jo, arbetslösheten stiger i alla fall kraftigt. Och vad beror det då på? Jo, det beror helt enkelt på att i Sverige är drygt en halv miljon människor sysselsatta inom sektorn varuhandel. Ytterligare ca 700 000 är sysselsatta inom resterande del av den sektor som producerar privata tjänster. När företagen i de här sektorerna får känna på effekterna av hushållens starkt minskade köpkraft kommer varsel, nedläggningar och uppsägningar som på beställning.

Er politik, Anna-Greta Leijon, slår direkt ut människor i nämnda sektorer, som i alla fall under borgerligt regerande hade hygglig trygghet när det gäller jobben. Ger man sig till att räkna – det kan man göra men då skall man räkna försiktigt, och det har vi gjort – visar det sig att de direkta effekterna i form av ökad arbetslöshet blir, om bara 3 % av minskningen av den privata konsumtionen slår igenom, att ca 40 000 anställda inom de här sektorerna kommer att förlora sina jobb. Arbetslösheten stiger alltså med i stort sett 1 %.

Således är slutsatserna förunderligt enkla, Anna-Greta Leijon! Oavsett om man tar fasta på den dystra förutsägelse beträffande effekterna av er devalveringspolitik som jag gav uttryck för i mitt anförande eller om man tror på era möjligheter att lyckas, så finns risken att Anna-Greta Leijon blir landets första verkliga arbetslöshetsminister – oberoende av om regeringens politik lyckas eller misslyckas.

Anf. 57 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Man blir ganska förvånad när man hör Bengt Wittbom tala om att det fanns sektorer inom den svenska arbetsmarknaden där man hade

en hygglig trygghet för jobben under den borgerliga regeringsperioden. Vi har i Sverige under de senaste åren upplevt en mycket kraftig ökning av arbetslösheten. I september var den 4 %. En så hög siffra har vi aldrig tidigare haft i det här landet så länge det funnits en motsvarande statistik.

Det fanns ingen trygghet för jobben med den borgerliga politiken, och jag tror att både Bengt Wittbom och jag faktiskt känner till många av de handelsanställda kvinnornas oro för vart den borgerliga politiken skulle bära hän.

Bengt Wittboms olika recept och resonemang om vad som skulle leda fram till en viktig sysselsättningsökning hänger inte ihop. Men han har rätt på en punkt, en viktig punkt. Det gäller att produktionen i industrin är något av en nyckelfråga inte bara för den sektorn utan för samhället som helhet. Industriproduktionen skall ge oss den ekonomiska styrka som gör att vi kan bära upp en offentlig sektor som kan ge omsorg om våra äldre, omsorg om våra barn, bra skola osv. men som också kan ge sysselsättning i framtiden. Utan en stark industri klarar vi inte detta, och därför har regeringen också bestämt sig för att vända på den utveckling som vi har haft under de senaste åren och som inneburit att den svenska industrin nu står svagare än i många andra jämförbara länder där sysselsättning och produktion har minskat och där investeringsutvecklingen har varit helt katastrofal. Detta är bakgrunden till devalveringen.

Det kommer att ta tid för oss att vända den här utvecklingen. Men, Bengt Wittbom, regeringens politik innebär ingen kapitulation för några obönhörliga ekonomiska lagar. Den innebär att vi skall vända det här landets utveckling. Men vi är inga trollkonstnärer som kan göra det på kort tid. På kort tid återstår – för att minska den öppna arbetslösheten – inte så mycket annat än det som är arbetsmarknadspolitiska insatser, dvs. tidigareläggningar och satsning inom den sektor som vi i det här huset kan påverka genom våra egna beslut. Det är där vi kan göra valet mellan att satsa på öppen arbetslöshet eller på beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning. Det är i det här huset vi skall välja vart miljarderna skall gå. Och vi socialdemokrater säger: Det sämsta tänkbara är den öppna arbetslösheten. Det är den vi skall bekämpa.

Anf. 58 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Vi är åtminstone överens om två saker i den här debatten. För det första är vi överens om att vi måste bekämpa arbetslösheten och särskilt den öppna arbetslösheten. För det andra är vi överens om att industrin är nyckeln till våra möjligheter att uppnå det målet. Men vi är inte överens om receptet. Och jag återkommer till frågan: Hur många nya jobb blir det per procents höjning av arbetsgivaravgiften fram till 1985? Enligt vår uppfattning blir det 100 000–125 000 jobb färre.

När det gäller kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken vill jag bara utfärda en försiktig varning. Jag är inte så alldeles säker på att alla dessa 4 miljarder bara är Anna-Greta Leijons förtjänst. Vi skall räkna på detta och

återkomma för att se hur mycket Anna-Greta Leijon har bidragit till. Jag har en svag känsla av att en hel del av de här resurserna härrör från den tidigare majoritetens beslut.

Jag var tillsammans med mina länskolleger på besök hos länsarbetsnämnden i Örebro län i måndags. Folk är realistiska i Örebro län, och där kan man se här frågorna. Det vet både Anna-Greta Leijon och jag. Tjänstemännen lade fram en prognos för sysselsättningsläget i länet fram till den sista juni nästa år. Det var en mörk prognos. Den visar på en öppen arbetslöshet av stort sett samma storleksordning som vi hade förra månaden i länet, trots stora arbetsmarknadspolitiska insatser. Jag undrade då, om vi tänkte oss att titta i kristallkulan, vad som skulle ske hösten/våren 1983/84. Om det vågade man inte göra några uttalanden, men man var klart pessimistisk.

Då måste jag fråga hur det besparingsresonemang som Anna-Greta Leijon för går ihop. Om den arbetslöshet vi hade vid valtillfället, utslagen över året, kostar 12 miljarder kronor och regeringen är beredd att satsa ytterligare det antal miljarder som AMS begär – det har ni sagt –, hur kan då er arbetsmarknadspolitik innebära några besparingar för samhällsekonomin? 12 miljarder plus 4 miljarder, den här gången – om det nu är 4 miljarder – blir 16 miljarder. Till det kommer varje paket som Anna-Greta Leijon tvingas lägga fram därför att er politik fortsätter att slå ut jobb inom industrin. Hur kan det vara samhällsekonomiska besparingar? Jag förstår inte resonemang-
et. Om arbetslösheten hade kunnat pressas ner under de nivåer som det enligt era beräkningar kostar 12 miljarder att nå hade det uppstått besparingar, men hur kan det bli det nu?

Anf. 59 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Ja, länsarbetsnämnden i Örebro län kan liksom alla andra länsarbetsnämnder i det här landet göra väldigt dystra prognoser över utvecklingen, sysselsättningsläget och arbetslösheten under den tid de kan överblicka, dvs. under de närmaste månaderna, under vintern och våren. Men de prognoserna har sin grund i den misslyckade politiken under de borgerliga åren. Det är inte på grund av de två och en halv veckornas socialdemokratiska regerande, Bengt Wittbom. Det är på grund av den politik som ni har fört.

Bengt Wittbom vet precis lika bra som jag att länsarbetsnämnden i Örebro län liksom alla andra länsarbetsnämnder i våras ropade efter bättre möjligheter att sätta in fler beredskapsarbeten, att kunna planera bättre. Om man hade fått den chansen – alltså om ni hade följt de förslag som vi lade fram i riksdagen i våras – hade man inte varit i det dystra läge som man nu är. Men ni sade nej. Länsarbetsnämnden i Örebro län och de andra har fått ett positivt besked nu. Vi ger dem möjligheter att utnyttja allt de kan, att ta fram beredskapsarbeten, att ge ungdomarna de ungdomsplatser och utbildningsplatser som de ropade efter tidigare. Det kommer inte, precis som jag sade förut och precis som vi sade i valrörelsen, att kunna lösa problemen under vintern. Svårigheterna är alltför stora, bristerna tidigare alltför många. Det är där förklaringarna ligger, Bengt Wittbom.

Tredje vice talmannen anmälde att Bengt Wittbom anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Nr 17

Onsdagen den
27 oktober 1982

Anf. 60 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag skall tala om mitt län Gävleborg och berätta vad sex års borgerligt styre har åstadkommit trots miljardbelopp i gåvor till de privata storföretagen.

*Allmänpolitisk
debatt*

Vi lever i ett samhälle där den politiska makten hittills varit underordnad styrande finansgruppers vinstintressen. Regering och riksdagsmajoritet har valt att inte ingripa i det ekonomiska fåtalsväldet, utan har i stället anpassat politiken i linje med storbolagens intressen. Man har inrättat en hel flora av olika understöd, man har fått ställa upp som städgumma, där företag utifrån sina kortsiktiga intressen inte längre har ansett det lönt att fortsätta driften. Man har stått och sett på hur storföretag år ut och år in flyttat över en allt större del av sin verksamhet till enheter i utlandet. I takt med att industrijobben minskat här hemma har antalet anställda i svenskägda företag utomlands ökat kraftigt.

I Gävleborg är arbetare och tjänstemän bittert medvetna om denna utveckling. Storfinansen där är i full färd med att sparka ut tusentals människor från deras jobb och att föra ut delar av sina vinster till andra länder.

Storfinansen och aktieägarna visar inte en tillstymmelse till socialt ansvar för de människor som har slitit ihop deras förmögenheter. Människorna i Gävleborg upplever nu in på bara skinnet, genom i första hand finansfamiljerna Wallenberg och Stenbeck-Klingspor, med vilken hänsynslöshet det kapitalistiska systemet slår. I tusentals familjer utspelas nu den tragedin att fadern – som i regel är den ende förvärvsarbetande i familjen på grund av bristen på jobb – kommer hem med beskedet att han har avskedats eller skall jobba korttidsvecka.

Det händer i Hofors, en kommun helt dominerad av SKF. Där skall man nu införa korttidsvecka, trots att den nya socialdemokratiska regeringen generöst har höjt utbildningsbidraget från 25 till 35 kr. per timme och trots att detta företag i fjol redovisade en vinst som översteg 400 milj. kr.

Sandvik AB skall avskeda 1 000 personer genom att lägga ned verksamheten i Eskilstuna, Tierp och Sveg, trots att enheterna går med vinst. Sandvik skall dessutom införa korttidsvecka för 2 900 av företagets totalt 3 700 anställda i Sandviken.

Nog bör man kunna ställa vissa krav på dessa företag. Arbetsmarknadsminister Anna-Greta Leijon var på besök i Gävletrakten i helgen. I en intervju i Gefle Dagblad sade hon att arbetsmarknadslagarna måste ses över. Det får inte vara så lätt att permittera arbetare och tjänstemän – det var ungefär vad Anna-Greta Leijon enligt Gefle Dagblad sade. Jag kan instämma i detta. Och jag måste fråga arbetsmarknadsministern, om det finns anledning att förvänta sig att regeringen vid en översyn av bl. a. permitteringsbestämmelserna ålägger företag att de vid permitteringar eller

införande av korttidsvecka betalar full lön till de berörda från första till sista timmen.

Privatföretag som Sandvik och SKF bör ta sitt sociala ansvar. Ett minimikrav är att nämnda företag svarar för att ersättningsjobb garanteras de orter som berörs av företagens nedskärningar och nedläggningar.

En tredje åtgärd som bör vidtagas är att företagen till vårt land flyttar tillbaka en del av den verksamhet som de nu har utomlands. Vad har Sandvik och SKF i Sydafrika, Chile och andra brutala fascistländer i Latinamerika att göra? För aktieägarna innebär naturligtvis det förhållandet att företagen kan bedriva verksamhet i dessa länder ökade vinster, men för arbetarna i nämnda länder betyder det en brutal exploatering och en förlängning av fascistregimernas existens.

Jag kan förstå om högerens representanter i riksdagen försvarar denna utlandsetablering med näbbar och klor – det partiet har som bekant dominerande aktieägare i nämnda företag. Men vad ämnar den socialdemokratiska regeringen göra för att stoppa denna kapitalflykt? Det är en mer intressant fråga.

Herr talman! Det är också nödvändigt att åstadkomma en ny stålpolitik. Det fordras snabba politiska beslut för att förhindra att anarki och oreda samt kortsiktig profitjakt raserar stålindustrin för lång tid framöver.

Det är – sett ur ett globalt perspektiv – ytterst betänkligt att avvecklingen av gruvor, stålverk och yrkeskunnande tillåts fortsätta. I ett läge då stora delar av den tredje världens folk frigör sig från förtryck och utsugning ökar deras behov av stål och råvaror för utveckling av resp. länder. Detta betyder att de svenska malmtillgångarna och den svenska stålindustrin kommer att behövas för att kunna bidra med sin andel av världens stålproduktion.

Det är nödvändigt att staten går in och garanterar en fortsatt utveckling av den svenska stålindustrin, som är så viktig både för vår verkstadsindustri och för exporten. Privata intressen får inte tillåtas dominera denna basnäring. Kortsiktiga profitintressen är inte förenliga med samhällets intressen. Ett bevis på detta är den rent anarkistiska flykten från malmmetallurgin över till skrot, ett beslut som bl. a. fått svåra följder för gruvindustrin.

I ett litet land som Sverige med relativt små stålföretag är det viktigt att samordna forskning och utveckling. På detta område fordras att samhället tar ett totalt ansvar, eftersom forskningen i företagen är starkt vinststyrd och inte tar hänsyn till samhällsnyttan. Det är inte ovanligt att olika uppslag eller produktionsmöjligheter lämnas åt sidan, därför att det egna företaget inte har lämplig produktionsapparat eller marknadsorganisation för den möjliga produkten.

Stålindustrin är den viktigaste basnäringen i Gävleborgs län. Tusentals människor är beroende av denna basindustri. Stålindustrin får inte i fortsättningen enbart vara en angelägenhet för storfinansen.

Jag har, herr talman, berört vad som håller på att ske med stålindustrin i Gävleborgs län. Jag kan fortsätta med ett annat företag, L M Ericsson, eller Ericsson, som det nu kallar sig. Denna industrikoncern har en betydande verksamhet i länet, och då främst i Hälsingland. Företaget är nu i full färd

med att avskeda arbetare och tjänstemän samt lägga ned vissa företagsenheter. 1 600 människor skall sparkas, och en stor del av dessa i Hälsingland. För 1981 redovisade företaget en ökning av sin vinst med 235 milj. kr. Man ökade aktieutdelningen med 1 kr. och 25 öre.

Kan regeringen eller arbetsmarknadsministern ställa upp bakom de anställdas krav på att Ericssonkoncernen skall skaffa fram ersättningsjobb till berörda orter? Det är det krav som ställs av arbetare och tjänstemän i Söderhamn, Delsbo och på andra platser som nu berörs av nedskärningen.

Gävleborgs län är snart i samma situation som Norrbotten, säger länets LO-distrikt. Basnäringarna järn-, stål- och skogsindustri vacklar. Nedläggningar pågår inom pappers- och massaindustrin, inom trä- och snickeriföretagen. Kockums i Söderhamn skär ned, man skär ned i Lingbo och Svedala Arbrå. Överallt nedskärningar, korttidsvecka, inga satsningar på något nytt.

Bevisligen finns det projekt som skulle ge tusentals nya jobb till länet. Jag har visat på möjligheterna att utveckla stålindustrin. Likaså finns det möjligheter till utveckling av pappers- och massaindustrin genom att öka förädlingsgraden. En satsning på länets energitillgångar såsom torv och skogsavfall skulle ge tusentals nya jobb och dessutom minska användningen av olja. En utveckling av kollektiv- och transportmedlen genom utbyggnad av AGEVE i Gävle och SJ-verkstäderna i Bollnäs skulle också ge nya välbehövliga jobb. Det är också viktigt att man genomför förslaget om import av naturgas, bl. a. från Sovjet via Gävle samt från de norska oljegasfälten.

Enligt länsarbetsnämndens prognoser kommer 13 000 à 14 000 människor i Gävleborgs län att om någon månad stå utanför den ordinarie arbetsmarknaden antingen som öppet arbetslösa eller i någon form av arbetsmarknadsutbildning. Ungefär hälften av dessa är ungdomar under 25 år. Till antalet 13 000 à 14 000 arbetslösa skall också läggas ca 6 000 kvinnor som inte finns anmälda som arbetssökande men som önskar ett arbete. Vidare finns det bland de förtidspensionerade många som har gjorts till pensionärer på grund av brist på lämpligt arbete.

Det är bra att regeringen nu har satsat dessa miljarder på att lindra arbetslöshetens problem. Och det är bra att Gävleborgs län har fått en betydande del av dessa pengar, som kommer att användas för bl. a. vägbygge. Men det lindrar bara tillfälligt arbetslöshetsproblemen. I fortsättningen måste det också handla om varaktiga jobb till länet. Konkreta förslag finns. Regering och riksdag måste ta ansvaret för att skaffa fram de jobben.

Det går att utveckla svensk industri och svenskt kunnande. Men det går inte att göra det i samarbete med storfinansen, vars kortsiktiga vinstperspektiv är oförenligt med samhällsintresset. Det måste ske tillsammans med arbetarna och tjänstemännen och deras fackliga organisationer, med kommuner och landsting. Fåtalsväldet inom svensk ekonomi måste brytas ned genom nya former av samhälleligt ägda, löntagarägda och kooperativa

företag. Endast genom att låta ekonomin underställas folkets vilja kan vi påbörja en samhällsutveckling som ställer upp som sin första uppgift att trygga alla människors rätt till ett jobb.

Anf. 61 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Låt mig helt kort ta upp ett av de problem som Bertil Måbrink berörde, nämligen permitteringarna.

Jag blev naturligtvis precis som många andra djupt besviken över att SKF i Hofors inte utnyttjar den möjlighet till höjt bidrag som regeringen beslutade om för utbildning av permitteringshotad personal utan i stället valde att gå in i MBL-förhandlingar om permitteringar av många anställda arbetare. Det är riktigt att jag i olika tidningar i Gävleborgs län har tagit upp denna fråga. Jag tror dock att citatet från Gefle Dagblad inte var alldeles riktigt. Enligt det skulle jag ha sagt att det som läget nu är var för lätt att permittera arbetare och tjänstemän. Som LO har framfört under många år är det väldigt stor skillnad mellan permitteringsreglerna för arbetare och för tjänstemän. De vida möjligheter som i dag finns att korttidspermittera arbetare gäller i praktiken enbart för arbetare men inte för tjänstemän. Det är ett av skälen till att man från LO länge har velat ha en översyn av reglerna. Jag har sagt att jag tycker att det finns skäl att göra en sådan översyn och att det finns anledning för samhället att fråga i vilken utsträckning man kan satsa på utbildning i sådana här sammanhang i stället för att genom permitteringar ställa folk utan någon form av vettig sysselsättning. Samhället går ju i dag in och betalar en ganska stor del av permitteringskostnaderna.

Det är viktigt att vi diskuterar dessa frågor. Det är angeläget att arbetarna får en större trygghet än de har i dag. Samtidigt måste jag förklara att jag här och nu inte kan säga vad slutresultatet av den översynen kan bli. Den saken får vi återkomma till så småningom.

Anf. 62 BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Herr talman! Det är bra att arbetsmarknadsministern har signalerat att man skall se över permitteringsbestämmelserna och sättet att införa korttidsvecka.

Anna-Greta Leijon sade att hon inte vet vad slutresultatet blir. Jag får väl respektera det. Men jag tycker nog att företag, som redovisar sådana vinster som de stora privata företagen nu gör och som i väldigt stor utsträckning har infört korttidsvecka, har råd att också betala full lön från första timmen till sista timmen vid korttidsvecka eller permitteringar.

Det är väldigt viktigt, Anna-Greta Leijon, att diskutera kostnaderna och de vinster som de stora privata företagen bevisligen gör. Vinsterna minskar inte utan ökar år från år. Nog kan vi vara överens om att de privata vinstrika företagen bör bära kostnaderna vid införande av korttidsvecka och genomförande av permitteringar. Alltså full lön åt de anställda som permitteras eller utsätts för korttidsvecka.

Anf. 63 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Med tiden står det allt klarare att det vi har upplevt under de senaste 10–15 åren inte är tillfälliga störningar i landets ekonomi. Allt tar inte sin vändning till det bättre, när nästa kraftiga högkonjunktur kommer – om den kommer. Risken är snarare att störningarna tilltar framöver. Rollfördelningen mellan industriländer och utvecklingsländer kommer att fortsätta att förskjutas. De stora underskotten i västländernas bytesbalanser och statsbudgetar bör vara ordentliga varningssignaler för alla som tror sig ensidigt kunna exportera sig ur den s. k. krisen. Allra mest bör vi emellertid oroa oss över den höga arbetslöshet som förekommer i de flesta länder. Arbetslöshetssiffrorna är oftast två tre gånger högre än våra.

Hur skall då alla goda krafter arbeta för att positivt medverka till en nödvändig anpassning under resten av 1980-talet? Vi vet och har att utgå från att näringslivet behöver återhämta sig och förnya sig. Vi vet och måste utgå från att en större andel av det magra utrymme som finns att fördela får disponeras av de varuproducerande näringarna. Som det är i dag orkar de uppenbarligen inte bära upp vår privata konsumtion och vår offentliga sektor.

Före valet talade socialdemokraterna om svängrum i stället för svångrem. Man talade vitt och brett om att köpkraften måste hållas uppe hos hushållen och att kommuner och landsting måste ha pengar för expansion. Efter valet har den socialdemokratiska regeringen signalerat en köpkraftsindragning på 6–7 %. Till detta kommer de kommunala skattehöjningar och andra deffekter som följer av den socialdemokratiska regeringens politik. Det verkar nästan som om socialdemokraterna är ute efter att ta ett nytt tionde av löntagare och andra.

Den stora frågan är emellertid: Hur kommer de kraftiga köpkraftsindragningarna att slå på jobben? Finns eller fanns det någon logik och sanning i socialdemokraternas oppositionspolitik före valet, så är risken uppenbar att regeringen skapar arbetslöshet. Hemmamarknadsindustrin får svårigheter att sälja. Exportindustrin har fått ett förbättrat kostnadsläge, men världsefterfrågan är svag och den svenska regeringens antisolidariska åtgärd – dvs. att försöka övervältra bekymren från kanske världens mest välmående land till i huvudsak länder som både är fattigare och har högre arbetslöshet – har skapat dålig goodwill, som kan bli till stor långsiktig skada för exportindustrin och för vårt land.

Ännu mer svärförståeligt blir socialdemokratins agerande när det gäller kommuner och landsting. Före valet hade varje socialdemokratisk kommunalpolitiker siffror på hur många färre jobb det skulle bli av Fälldinregeringens indragning av 3,7 miljarder kr. De hittills kända socialdemokratiska åtgärderna kommer att kosta kommuner och landsting ca 5 000 000 000 kr. Det motsvarar 1:50 kr i kommunal skatt, en skatt som tack vare kommunernas goda likviditet inte behöver tas ut överallt under nästa beskattningsår.

På sikt är emellertid den ena vägen som vanligt höjd kommunalskatt. Den andra vägen är minskad expansion och i många fall minskad sysselsättning.

5 000 milj. kr. motsvarar t. ex. kommunernas totala egna kostnad för hela barnomsorgsverksamheten.

Före valet var enligt socialdemokraterna en indragning på 3,7 miljarder en katastrof för sysselsättning och kommunal ekonomi. Skriet från socialdemokratiska kommunalmän, socialdemokratiska rikspolitiska företrädare samt från vissa LO- och TCO-organ var genomträngande. När nu Olof Palme, Anna-Greta Leijon och andra ansvariga i den socialdemokratiska regeringen lägger på en ytterligare börda på 5 000 milj. kr., då är det dödstryst. Dock är sanningen den att ett bortfall på 5 000 milj. kr. för kommuner och landsting för ett enda budgetår kommer att betyda både höjda skatter och färre jobb.

Inte heller i denna fråga stämmer socialdemokraternas agerande före och efter valet. Det är alltså inte så svårt att förstå att mina tidigare så högröstade socialdemokratiska kommunala vänner i dag är helt tysta och inte så lite generade.

Arbete åt alla – eller att var och en skall hjälpa till i samhället, var och en efter sin förmåga – är den allra viktigaste samhällsfrågan. Vårt land är ett bra land. Hela landet är så bra att alla kommuner och bygder har rätt till en positiv utveckling. Detta kräver i sin tur att regionalpolitiken får en överordnad ställning, dvs. att regering, riksdag, landsting och kommuner samt centrala och regionala myndigheter ständigt har i "huvudena": Var gör insatsen störst nytta? Vilken region, vilken kommun, vilken kommunedel behöver bäst ny sysselsättning?

Tyvärr är det ju faktiskt så att det inte är näringslivet som har orsakat koncentration i boende, arbete och beslut, utan det är politiska och administrativa beslut inom politiska organ och deras administrationer som utarmat vissa bygder och överbefolkat andra. 1960-talets medvetna socialdemokratiska flyttningspolitik lider vårt land av i dag. Jag vill därför uppmana statsrådet Leijon att noga akta sig för att återfalla i den gamla politiken. Personligen måste jag säga att jag känner viss rädsla för att regionalpolitiken skall bli för kraftlös och att alla koncentrationsivrare nu kan vädra morgonluft.

Så till en regionalpolitisk fråga. Regeringen har låtit förstå att den ämnar dra in s. k. övervinster på vattenkraften. Vattenkraften har till sin huvuddel sitt ursprung i de sju skogslänens inland. I stort sett samtliga "vattenkraftskommuner" har sysselsättningsbekymmer. Efter vattenkraftsutbyggnaden har jobben försvunnit. Kommunerna och deras invånare har offrat stora naturvärden. Enligt mitt sätt att se frågan borde därför vattenkraftens s. k. övervinster till fullo användas till kraftfulla regionalpolitiska åtgärder i "vattenkraftens hemland". Detta innebär i princip en användning inom det gamla inre stödområdet. En generell sänkning av arbetsgivaravgifterna efter samma principer som riksdagen redan har beslutat om för fyra Norrbottenskommuner skulle ge en god och kraftfull regionalpolitisk utdelning.

Det är enligt min mening inte mer än rätt att vattenkraftens s. k. övervinster används för att behålla jobb som nu finns samt till att skapa nya, just i de kommuner som upplåtit stora naturvärden till allas vårt bästa. Dessa

kommuner förlorade under 1960-talet massor av folk och är i dag i stor utsträckning de kommuner som mest av alla behöver nya arbetstillfällen. Det måste till så kraftiga åtgärder att dagens arbetslösa får jobb och att det ges underlag för en viss återflyttning.

Läget i dag är som sagt att landet har en för låg industriproduktion och försäljning. Vidare kan vi utgå ifrån att industrisektorn, totalt sett, inte ens under gynnsamma omständigheter kan förbättra sysselsättningsläget så mycket som behövs.

Den slutsats man skall dra av detta är att en ökad industriproduktion kan stabilisera industrins sysselsättningsandel och – ytterst viktigt – ge förutsättningar för en utbyggnad av prioriterad offentlig verksamhet och en växande privat tjänsteproduktion. Det är på det sättet som sysselsättningsökningar kan åstadkommas stadigvarande. De sambanden måste styra politikens inriktning.

För statsmakterna blir det därmed en huvuduppgift att ge industrin bra arbetsförutsättningar. Det gör man inte genom att försöka dirigera fram "industriell tillväxt" i vissa branscher o. d. Att åstadkomma industriell förnyelse är inte en administrativ fråga. Verkligheten är betydligt mer komplicerad.

Nu gäller det att tillvarata resurser, produktiva resurser, mänskliga resurser. Och det är inte en fråga som regeringen och centrala verk är mästare på. Det är ett jordnära arbete på lokalplanet – i företagen och i positivt samarbete mellan kommunalt ansvariga och näringslivet och andra organ – som måste vara utgångspunkten.

Vi måste nu en gång för alla inse att den modell för samhällsverksamhet som kunde användas för att fördela en tillväxt, som så att säga var automatisk, inte längre är användbar. En återgång till en sådan hantering av problemen vore i dagens läge olycklig. Det är med andra ord mera svängrum för lokala initiativ som nu behövs, och det bör regeringen inte minst underlätta. Och det är ju också så, att insikten nu sprider sig hos dem som jobbar ute i landet med sysselsättnings- och industrifrågor om att man inte kan och bör vänta på staten, för staten har inga lösningar på problem i enskilda kommuner och i enskilda företag.

I det perspektivet blir småföretagen en nyckelfaktor. Det är här som huvuddelen av innovationerna och de nya affärsidéerna kommer. Det är här som sysselsättningen kan öka. Det är här som det är viktigt att det finns en framtidstro. Om vi t. ex. antar att det i hälften av våra 250 000 småföretag genomsnittligt anställdes en à två personer, så skulle det tillhopataget bli många jobb. Skall vi få den utvecklingen, måste vi skapa framtidstro och optimism hos företagen. Det gör man definitivt inte genom att tala om löntagarfonder eller genom att lägga ytterligare regler, lagar och skatter på företagen.

Byggandet är i dag en besvärlig bransch. Småhustillverkare och byggnads-materialindustri har bekymmer. När man ute i kommunerna ser hur socialdemokratiskt styrda kommuner i många fall är direkt fiendliga mot byggande på landsbygden blir man besviken – dels för att inte människor får

bygga och bo där de helst vill, dels för att människor undandras möjligheter att få ett eget hus till vettigt pris, dels för att småhustillverkare och byggnadsmaterialindustri förlorar värdefulla jobb, dels för att underlaget för service i form av skola och affär m. m. inte utvecklas på det sätt som vore möjligt, vilket i sin tur i många bygder hotar skolans och affärens fortbestånd.

Jag vill därför uppmana det socialdemokratiska partiet att ändra inställning till byggande på landsbygden. Det är den snabbaste och bästa åtgärd socialdemokraterna kan vidta för byggbranschen.

Herr talman! Antalet arbetslösa ungdomar under 25 år uppgår nu till 85 000.

Kravet på målmedvetenhet och långsiktighet är speciellt tydligt när det gäller sysselsättningen, särskilt då för ungdomen. Riksdagen har nyligen beslutat om en ny hälso- och sjukvårdslag som ger landstingen ansvaret också för den förebyggande verksamheten. Det största hotet – men ett gripbart hot – mot hälsan är otivelaktigt ungdomsarbetslösheten.

För de ungdomar som upplevt en splittrad uppväxtmiljö, börjat tidigt med olika missbruk, suttit av skolan osv. är risken för en destruktiv livsstil överhängande, ifall de skall börja sitt "halvvuxna liv" med en sex eller tolv månader lång arbetslöshetsperiod.

Den destruktiva livsstilen leder till överdödlighet redan i unga år. De som klarar livhanken upp i medelåldern utgör morgondagens storkonsumenter av vård. Det handlar inte bara om en medicinsk utan också om en socialt och psykiskt nedbrytande process, vars effekter inte kan vårdas bort i efterhand, bara angripas genom att man ger ungdomarna en ärlig chans och ställer krav på dem som tvekar att ta den chansen.

Även om vi från och till kan peka på förbättringar när det gäller ungdomsarbetslösheten, måste vi erkänna att de som bäst behöver jobb är de som sist får det. Det finns flera skäl till detta. För de ungdomar som har haft det besvärligt hemma, suttit av skolan, i 11–12-årsåldern börjat dricka sprit tre fyra gånger per vecka osv. står inte arbetsgivare eller någon annan på tå i en överskottssituation. Och själva kanske dessa unga lättast av alla ungdomar låter sig avfärdas med en KAS-ersättning.

Samhället måste här – som jag framhållit i olika sammanhang – ta sitt ansvar för att erbjuda jobb och ställa krav på ungdomarna. Det handlar här om den grundläggande solidariteten människor emellan, där vi slutligen gemensamt genom kommunerna måste ta vårt ansvar. Statens del av ansvaret innefattar, med de starkt skiftande förutsättningarna i olika delar av vårt land, uppgiften att klara finansieringen och skapa lika möjligheter i olika kommuner. Ett utrotande av ungdomsarbetslösheten är inte bara en grundläggande solidaritetsfråga utan också en god investering för framtiden och en ofrånkomlig bas för en fortsatt välförhållandeutveckling i vårt land. Det är våra ungdomar här och nu det gäller! Är vi inte beredda att ge dem chansen är "loppet kört", och vi får mänskligt och ekonomiskt betala notan under lång tid framöver, bl. a. inom vår hälso- och sjukvård.

Jag vill därför kraftigt betona att det t. ex. inte är fråga om att minska

arbetslösheten med exempelvis 10 000–15 000 arbetslösa ungdomar, utan målsättningen måste vara 0 arbetslösa i de känsligaste ungdomsåren. Får inte de sista 5 000 ungdomarna arbete eller utbildning, talar mycket för att man bara har löst en bråkdel av de sammanlagda problemen, eftersom det med stor sannolikhet är så, att den verkliga riskgruppen fortfarande är de ungdomar som är kvar utanför arbetsgemenskapen. Därför bör vartenda öre som i dag går till ungdomar i form av KAS, allmän arbetslöshetsersättning och socialbidrag i stället användas till lön åt ungdomar.

Att helt utrota ungdomsarbetslösheten är den mest aktuella och praktiskt gripbara folkhälsofrågan.

Anf. 64 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Under den gångna valrörelsen har oron för jobben och kravet på arbete varit den allt överskuggande frågan för många människor. Vi har f. n. den största arbetslösheten sedan 1930-talet. Vi har områden i vårt land där varenda invånare, på ett eller annat sätt, har erfarenhet av arbetslöshet i sin egen omgivning. Det finns familjer där inte någon har arbete.

Det är en situation som borde stämma t. o. m. moderaterna till eftertanke och göra dem ödmjuka i stället för snorkigt överlägsna. Moderaterna kommer inte ifrån sitt ansvar för den förda politiken under den borgerliga eran. Oberoende av hur oförskämda de är i kammardebatten måste de ta sitt ansvar.

Herr talman! Kommun Aktuell har kartlagt arbetsmarknadssituationen och har som rubrik för sin lägesrapport "Värre än någonsin! – det bekräftar *samtliga* siffror".

Facit av de borgerliga regeringsåren är att det har blivit värre än någonsin. Förbleknat har alla borgerliga löften om garanterat arbete eller utbildning för ungdomar och att allting skulle bli så mycket bättre än det som socialdemokraterna kunde åstadkomma.

Som arbetsmarknadsministern sade för en stund sedan går över 180 000 personer i landet utan arbete. Det är en ökning från september i fjol med 49 000 personer. Kommun Aktuell har gjort en jämförelse med förra året, och av samtliga 279 kommuner i landet är det bara 33 som har oförändrad eller minskande arbetslöshet. I alla övriga kommuner har arbetslösheten ökat.

Anledningen till den lilla förbättring som kan skönjas är i huvudsak att beredskapsarbeten har satts in något tidigare i år. Dessutom har en del tröttnat på att söka arbete, främst kvinnor. Det är många som tycker att det inte är någon idé att söka jobb, eftersom det inte finns några. Därför har de tappat orken och gett upp. Kvinnoarbetslösheten i landet är större än arbetslösheten bland männen. 13,7 % av flickorna är arbetslösa mot 11,2 % av pojkarna.

Ser man på de 20 kommuner som har den största arbetslösheten finner man att de sju högst belastade kommunerna ligger i Norrbotten. Pajala och Haparanda leder med 13 resp. 12 % arbetslöshet.

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

Mot den här bakgrunden är det inte alls förvånande att människorna inte kände igen sig i valrörelsen, när mittenregeringen i varje debatt sade: "Vi har klarat sysselsättningen bättre än alla andra västeuropeiska länder."

Många kommuner har en arbetslöshet som är fullt jämförbar med arbetslösheten i andra delar av Europa, och därtill kommer den dolda arbetslösheten. Det var inte heller så underligt att många arbetslösa frågade sig: Varför räknar inte den borgerliga regeringen med oss? Varför ställs vi utanför samhället?

Det var grymt mot de tiotusentals, ja, hundratusentals arbetslösa att ideligen i TV och radio upprepa: "Vi har klarat arbetslösheten bättre än alla andra länder." Det uppfattades av de arbetslösa så att man inte längre räknar med dem.

Herr talman! Thorbjörn Fälldin, dåvarande statsminister, besökte Norrbotten i september, och som svar på en fråga om arbetslösa ungdomar skulle flytta från länet eller vad de skulle göra i stället, sade han: Stanna kvar och ta de jobb som finns.

Svaret gav sken av att ungdomarna inte tog de arbeten som fanns. Men det fanns inga lediga arbeten som ungdomarna kunde ta. Jag var i Övertorneå den dagen. Där hade man 126 arbetslösa ungdomar och två lediga platser. Det var distriktssköterske- och barnmorsketjänster som man ville ha besatta. Vid kontroll fanns det inte ett enda ledigt arbete i hela Norrbotten som ungdomar utan utbildning kunde ta.

Arbetslösheten har drabbat kvinnor och ungdomar hårdast. Jag vill ta upp en del septembersiffror. Arbetslösheten för kvinnor under 19 år är 19,1 %, för 20–24-åringar 22 %, för män under 19 år 13,4 % och för 20–24-åringar 24,3 %. De här siffrorna är mycket oroande. Det är mycket som står på spel, när tusentals ungdomar utestängs från produktivt arbete. Sysselsättningsproblemen förstärks också av att antalet lediga platser är så litet. Några exempel: Luleå har 100 lediga platser på 2 500 arbetslösa. Arvidsjaur har 280 arbetslösa och inte en enda ledig plats. Haparanda har två lediga platser på 670 arbetslösa. Kiruna har 18 lediga platser på 1 800 arbetslösa. – Dessa siffror ger situationen i ett nötskal.

Om man till detta lägger alla som blivit varslade om uppsägning – 814 anställda vid LKAB i Kiruna exempelvis – så får man ett begrepp om vilka uppgifter regering och riksdag har framför sig. Karl-Erik Häll kommer i sitt inlägg att närmare ta upp industrins problem.

Människors tilltro till de borgerliga partiernas förmåga att lösa sysselsättningsfrågorna återspeglas i valresultatet. I vissa valkretsar i de av arbetslöshet hårdast drabbade länen röstade över 70 % på socialdemokraterna. I Karlsborgsverken i Norrbotten, där staten är den helt dominerande arbetsgivaren, röstade över 80 % på socialdemokraterna.

Valresultatet visar alltså att människor har förtroende för socialdemokratien. Ändå ställer sig många frågan: "Hur skall regeringen klara arbetslösheten?" Det har gått alltför mycket och snabbt utför för att utvecklingen hastigt skall kunna vändas. Vi har fått bevisat att det går fort att rasera en god ekonomi, en ekonomi som ger möjlighet att tillförsäkra människor arbete

och social trygghet.

Det är betydligt mödosammare att bygga upp det som lagts i ruiner. Det kommer att kräva god vilja, tid, möda men också fantasi att komma upp till 1976 års nivå.

Herr talman! Det är inte bara antalet arbetslösa som har ökat, utan också arbetslöshetstiderna har förlängts. Under månaderna juli och augusti hade vi en genomsnittlig arbetslöshet på 183 000 personer. Av dessa hade 33 000 varit arbetslösa mer än sex månader. Det var en ökning med 12 000 sedan motsvarande period föregående år. I augusti i år hade en fjärdedel av de arbetslösa kassamedlemmarna varit arbetslösa mer än sex månader. Det var en ökning av antalet långtidsarbetslösa kassamedlemmar med 63 %.

Den förlängda arbetslöshetstiden medför ökade risker för utförsäkring från arbetslöshetskassorna. "Tusentals utförsäkras ur A-kassorna i vinter", "Garantera de utförsäkrade jobb!", är två rubriker som visar oron inom de fackliga leden. Utförsäkringen utgör ett stort hål i vårt sociala trygghetsnät, något som vi inte kan acceptera.

Tidigare har jag i många debatter krävt arbete för att människor skall kunna leva ett rikare liv både socialt och kulturellt. I dag är frågan för många hur de skall klara sitt dagliga bröd.

Det finns redan alarmerande uppgifter på hur de sociala kostnaderna kommer att stiga. Två forskare vid Östersunds universitet har undersökt situationen i Vilhelmina. De konstaterade att 73 % av dem som kontaktade socialbyrån där hade ekonomiska problem. Det dominerande problemet var alltså ekonomin. Många saknade regelbunden inkomst, och de som hade en sådan tjänade för litet. Endast 7 av 86 personer hade fast arbete. Socialsekreterarna bedömde att för 40 % av klienterna var bristen på arbete ett hinder för lösningen av deras problem.

Forskarna säger i sin rapport att det är alldeles klart att försörjningsproblemen dominerar hos dem som uppsöker socialbyrån i Vilhelmina. Det är inte heller något unikt för Vilhelmina kommun. Situationen är sannolikt densamma i andra glesbygdskommuner.

Herr talman! De borgerliga regeringarna valde ett omänskligt och ur samhällsekonomisk synpunkt dåligt sätt att spara när de ökade arbetslösheten. Vår kritik mot de borgerliga partierna står kvar. Regeringen satsade inte på arbetsmarknadspolitiska insatser i tillräcklig grad när arbetslösheten ökade. Nu räcker inte kommunernas socialbudgetar till längre. Socialhjälpen exempelvis i Luleå beräknas öka med 60 % i förhållande till 1981. Överskridandet av budgeten motiveras med ökningen av antalet arbetslösa, utförsäkring från a-kassan och en stor andel ungdomar som är arbetslösa. Det är kommunerna som i ökad omfattning fått överta kostnaderna för arbetslösheten i borgerlighetens Sverige.

Herr talman! Från socialdemokratins sida har vi varnat för att det blir ett hårt samhälle där människor går arbetslösa och där människor inte känner gemenskap och ett solidariskt ansvar för varandra.

Vi har sett rasmotsättningar och ungdomskravaller exempelvis i England. Nu har vi problemen hemma i vårt eget land. Hårdheten och egoismen kan

komma till uttryck på många olika sätt. Jag tar upp två exempel från mitt eget arbetsfält.

Inom sjukvården har socialstyrelsens prognoser visat att till 1985 kommer det att vara brist på sjuksköterskor. Genom de borgerliga åtstramningarna har efterfrågan blivit mindre än planerat. Nyutexaminerade sjuksköterskor blir arbetslösa. Hotet om arbetslöshet sprider oro.

En sjuksköterska, som var mellan 50 och 55 år, berättade att hon upplevde det som jobbigt att gå till sin deltid på sjukhuset. Ideligen fick hon frågor: När skall du sluta? Hur länge skall du gå? Kan du inte pensionera dig? Hon visste hur svårt det kan vara för ungdomar som inte får fotfäste på arbetsmarknaden. Hon gick med ständigt dåligt samvete.

En annan sjuksköterska berättade för mig att nu är många så rädda om sitt arbete att man inte vill lära ut till de yngre det man lärt sig. Det är bra om så få som möjligt kan vissa arbetsmoment. Då har man inte så stor konkurrens.

De här två exemplen visar att det inte bara är på gator och torg som livet har blivit hårdare. Det är ett hårt konkurrenssamhälle vi fått, och det drabbar oss på många sätt. Den vanligaste dödsorsaken, exempelvis bland 20–30-åringar, är enligt forskare i vårt län självmord. Man får inte blunda för arbetslösheten och dess konsekvenser, såsom borgarna har gjort.

Det finns förväntningar på socialdemokratin, och problemen är många. Men det finns också en realism – allt kan inte ske på en gång.

Regeringen har visat handlingskraft när den beslutat om insatser inom arbetsmarknadspolitikens ram. Socialdemokraterna hävdade redan i våras att det behövdes ökade insatser. Vi fick inte stöd för våra krav. Nu var det viktigt att handla snabbt.

Det sysselsättningspaket som presenterades på regeringens nionde arbetsdag var välkommet. Det fanns flera skäl att få fram beslut så snabbt som möjligt för att få investeringarna i gång före vintern och på så vis minska ökningen av arbetslösheten. Dagen innan paketet presenterades hade jag kontakt med Byggnads avdelning i Luleå, där man beräknade en 28–30-procentig arbetslöshet under vintern om arbeten inte kom i gång.

Det krävs insatser på många olika områden, exempelvis glesbygdsinsatser. Vi från vårt håll har hävdats att arbetsmarknadspolitiska insatser inte löser problemen på lång sikt. Men de är viktiga i dagens läge när man skall sanera efter den borgerliga politiken.

Herr talman! Jag skulle avslutningsvis vilja säga att den socialdemokratiska regeringen har haft en bra start. Nu gäller det att gå vidare mot målet: arbete, trygghet och social utjämning. Den socialdemokratiska utvecklingsplanen för Norrbotten är ett medel att nå målet.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 65 KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Frida Berglund har övergripande beskrivit situationen i stora delar av Norrbotten, och jag har begärt ordet i denna debatt för att beskriva förhållandena i den kanske hårdast drabbade regionen, nämligen malmfältet.

LKAB och gruvhanteringen dominerar totalt vår sysselsättning, och genom detta företags bekymmer och svårigheter hotas nu hundratals människor av arbetslöshet. 814 av företagets anställda får sparken vid årsskiftet, om man inte gör något radikalt åt situationen. Tyvärr kan jag inte se att det kommer att hända något sådant.

Under flera år har denna situation kunnat förutses, och det är faktiskt inte utan bitterhet jag nu tänker tillbaka på alla de gånger då vi från länet och kommunerna och från de berörda fackliga organisationerna har uppvakat den borgerliga regeringen i den här frågan. Vi har haft med oss långa listor över sådana projekt som, om de kommit till stånd, skulle ha förändrat dagens situation ganska ordentligt. Inte ens bevisat lönsamma projekt vann regeringens gillande, utan man fortsatte bara med att pumpa in pengar för förlusttäckning och för kortvarig sysselsättning av då övertalig personal. Det blev inga pengar till investeringar för en framtida konkurrenskraftig gruvindustri.

Det är, herr talman, faktiskt ingen överdrift att beteckna stämningen i dag bland malmfältens folk som nästan explosiv.

Frida Berglund nämnde i sitt anförande siffror som belyste arbetsmarknadssituationen i ett flertal av Norrbottens kommuner. Låt mig bidra med siffror från min egen hemkommun, där det i dag finns 1 117 sökande till 12 lediga platser. Egentligen är det värre än så, eftersom ingen av de sökande kan ta någon av de lediga platserna därför att dessa arbeten är av alldeles speciell art. Det betyder att det i realiteten inte finns ett enda ledigt arbete för alla dessa arbetssökande.

Det fordras inte mycket av fantasi för att förstå hur de nu arbetslöshets-hotade gruvarbetarna känner sig inför utsikten att få ställa sig i den redan nu orimligt långa arbetslöshetskön.

För LKAB ser krisen ut att bli djupare för varje dag som går. Företaget reviderar fortlöpande sina produktionsplaner, och om detta får fortsätta ytterligare ett tag kommer utan tvivel ytterligare flera hundra anställda i LKAB att hotas av arbetslöshet.

Människorna i malmfältet, speciellt gruvarbetarna, har under de gångna sex åren otåligt frågat sig vad ägaren—staten egentligen vill göra med sitt företag LKAB. Ägarkrav på hög lönsamhet har åstadkommit resultatet att företaget t. o. m. har fått avstå ifrån att göra sådana investeringar som skulle ge både lönsam produktion och välbehövliga jobb.

Ett sådant exempel är apatitverket i Malmberget. Ingen bestrider att detta skulle vara en klart lönsam investering, och produktionen från verket för de närmaste tio åren är dessutom redan såld. Denna investering har varit på tapeten så länge att många människor antagligen tror att anläggningen redan är i full produktion. Men så är inte fallet. Det blev en enda långhalning av det

hela. Nu ser det t. o. m. ut att gå så långt att LKAB håller på att stoppa forskningsgruvan i Kiruna därför att man inte längre anser sig ha råd att köpa den malm som man bryter i samband med forskningen. Glädjande nog har den socialdemokratiska regeringen klargjort att man inte kommer att låta denna utveckling rulla vidare.

Den utvecklingsplan för Norrbotten som utarbetades före valet och som regeringen har givit en sådan tyngd att den t. o. m. omnämndes i regeringsförklaringen vittnar om en välbehövlig handlingsberedskap. I dag gav också industriministern ett positivt besked beträffande gruv- och mineralindustrin.

Tyvärr tror jag att det redan har skett så stor skada att det under lång tid framöver kommer att bli mycket svåra verkningar av de gångna årens långhalande. Låt mig, herr talman, ge ett exempel på vad jag menar. Det gäller LKAB:s gruva i Svappavaara. Gruvan är ett dagbrott, som sysselsätter 350 människor. Den invigdes 1964, och tillkomsten av den blev en välbehövlig injektion i hela denna bygd. Gruvan ligger mellan Gällivare och Kiruna.

Då, 1964, försökte man att på frivillig väg få gruvarbetare att flytta till Svappavaara från LKAB:s anläggningar i Malmberget och Kiruna. Men det var med stor tvekan folk flyttade dit, och först efter det att speciella förmåner erbjudits dem blev det litet fart på rekryteringen. Malmförekomsten var betryggande stor och lönsamheten ansågs också god, inte minst beroende på att det var fråga om en ovanjordsbrytning.

Samhället Svappavaara byggdes ut med bostäder och annan service. Egnahemmen växte upp inte bara i Svappavaara utan även i angränsande byar. En tredjedel av dem som arbetar i Svappavaara bor där. Resten är bosatta i byarna Skaulo och Puoltikasvaara i Gällivare kommun och i byn Vittangi med omnejd. Det är alltså fråga om en arbetsplats som verkligen kan betecknas som livsnerven i ett stort område där det i dag inte finns en tillstymmelse till alternativt sysselsättning.

Det råder nu stor oro i bygden. Skrivelser och namnlistor till regeringen vittnar om detta. Anledningen till oron är att man befärar att LKAB planerar att lägga ner driften här eller i varje fall lägga gruvan så att säga i malpåse.

Även om det senare alternativet kommer till utförande så är det min uppfattning – och den delas av alla i denna bygd – att det i realiteten betyder en total och beständig nedläggning. Jag tror personligen inte att världen någonsin kommer att visa upp ett sådant behov av svensk järnmalm att inte LKAB kan tillgodose denna efterfrågan genom sina gruvor i Kiruna och Malmberget, som båda i dag går med knappt halv produktion.

Läggs gruvan ner, betyder det ekonomisk ruin för många människor. Redan nu står 100 lägenheter tomma i den lilla byn Svappavaara, och nära nog nya egnahem utbjuds förgäves till mycket låga priser.

Alla de investeringar som kommunen och samhället i övrigt har gjort i området blir värdelösa i samma ögonblick som gruvan läggs ner, och

hundratal nya arbetslösa ställer sig i arbetslöshetskön vid arbetsförmedlingarna i Kiruna och Gällivare.

Mot denna bakgrund, herr talman, vill jag rikta en enträgen vädjan till regeringen och till industriministern Thage Peterson att man snarast meddelar LKAB att om LKAB umgås med några som helst planer på att lägga ner driften vid Svappavaaragruvan, så skall företaget omedelbart lägga alla sådana planer åt sidan för gott.

Det bör nämligen stå helt klart för var och en att man inte kan förfara så med en statligt ägd gruva, efter det att man med lock och pock fått människor att flytta dit och förespeglat dem en trygg framtid. De har också där slagit ner sina bopålar – till en kostnad av 300 000 à 400 000 kr. per familj.

Utvecklingsplanen för Norrbotten kommer att verkställas till punkt och pricka – det är jag och alla i Norrbotten förvissade om. Det är bara så, att utvecklingen i vissa delar av länet nu går så rasande fort att det kanske ytterligare ökar kravet på snabbhet i detta arbete.

I Norrbotten och malmfälten väntar vi med stigande otålighet på regeringens propositioner som sammanhänger med denna utvecklingsplan.

I Kiruna och Gällivare kommuner pågår intensiva ansträngningar för att skapa ny sysselsättning. Vi ger inte upp kampen, men det skall i sanningens namn erkännas att det verkar som om dessa ansträngningar ger mycket små positiva effekter i förhållande till allt negativt som nu händer.

Med hänsyn till de stora grupper av arbetslösa ungdomar som vi har i malmkommunerna är det också irriterande att vi inte kan utnyttja de utbildningsresurser vi har. De nya riktlinjerna för gymnasial utbildning med tyngdpunkten på yrkesinriktad utbildning medför att vi i dag står med stora kostnadskrävande och outnyttjade resurser för teoretisk utbildning.

De stora kommunala investeringar som fordras för en snabb omställning går inte att pressa fram i dagens ekonomiska situation. Vi har därför hos den borgerliga regeringen begärt att få ett ökat antal platser för teoretisk utbildning. Länskolnämndens upprepade skrivelser till den borgerliga regeringen har inte givit något resultat, och vi upprepar nu vår begäran till den nya regeringen och hoppas på en snabb och positiv behandling.

I våra ansträngningar att skapa en ny sysselsättning stöter vi tyvärr på nästan oöverstigliga hinder. Det är långa avstånd med därav följande allt högre kostnader. Det är teletaxor som nästan stoppar våra möjligheter att konkurrera på nya områden, exempelvis på dataområdet. Det är höga elpriser, som hårt pressar vår industri.

Regeringen umgås nu med planer på att beskatta de höga vinsterna på elproduktionen. Det tycker jag är en klok handling. Jag kommer emellertid inte riktigt förbi att en direkt sänkning av elpriserna, exempelvis inom malmfältregionen, skulle ge snabba och effektiva resultat. Gruvindustrin är ju en stor elkonsument, och kravet på billigare elenergi är därför nästan lika angeläget som kravet på rimliga fraktkostnader för malmen. Regeringen bör, tycker jag, överväga om inte detta skulle vara en åtgärd som skulle ge snabb och effektiv hjälp till den nu hårt pressade malmfältregionen.

Herr talman! Jag har med det anförda försökt ge en dagsfärsk bild av situationen i malmfältskommunerna. Denna region och den där dominerande näringen behöver ett omfattande stöd från samhället för att också i framtiden kunna ge sitt bidrag till folkhushållet. Jag hoppas att vi kan påräkna det solidariska stöd som nu behövs. Det krav regionen ställer är inte på något sätt oskäligt med tanke på den närande roll som Norrbotten och malmfälten tidigare har spelat – och även i framtiden förhoppningsvis kommer att spela.

Anf. 66 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! I årets valrörelse kom arbetsmarknadspolitikerna att spela en stor roll. Det är i och för sig naturligt eftersom arbetet spelar en så väsentlig roll för varje enskild människa. Socialdemokraterna har i opposition odlat myten om att en bra arbetsmarknadspolitik endast kan upprätthållas av en socialdemokratisk regering. Och socialdemokraterna fullföljde i valrörelsen mycket av det som varit deras tema under de sex åren i opposition. Därför har situationen ofta målats i antingen vitt eller svart, beroende på hur man sett på den.

Det finns möjligen anledning att vid en sådan här "break", som en övergång från en liberal till en socialistisk ministär innebär, se på vad som har gjorts under de senare åren men också att undersöka vad man vill göra inför framtiden när det gäller arbetsmarknadspolitikerna.

Låt mig först säga att arbetsmarknadspolitikerna inte går att bedriva isolerad från andra insatser. Jag har varit den som här i kammaren ofta upprepat den självklara sanningen, vilken det ändå är nödvändigt att framhålla, att en bra arbetsmarknadspolitik aldrig kan bli något annat än ett komplement som överbryggar konjunktursvackor och strukturförändringar. Men i botten för en positiv utveckling på arbetsmarknaden måste ligga en god näringspolitik och en sund samhällsekonomi. Därför är det så viktigt med harmoni mellan dessa olika delar i politiken.

Man kan heller inte se arbetsmarknadspolitikerna skild från den devalvering som socialdemokraterna nu genomfört. Den drabbar alla hårt. Inflationen kommer åter att bli ett gissel som gör det särskilt besvärligt för de lågavlönade och för människor med stor försörjningsbörda. Därmed har en trend brutits när det gäller att föra en aktiv kamp mot inflationen. På det området var inte minst mittenregeringen framgångsrik genom att den pressade ner inflationen under genomsnittet för inflationen i många andra jämförbara länder. Det som nu händer är att priserna rusar i höjden. Vi riskerar att få en orolig lönerörelse som höjer vårt kostnadsläge. Socialdemokraterna har satt snurr på "ekorrhjulet" i det här fallet, och det kan bli förödande för vår industri och för vårt land samt inte minst för de enskilda hushållen.

Låt oss se litet i backspeglarna. En vanlig socialdemokratisk tes är att reformarbetet när det gäller lagstiftningen på arbetsrättens område avstannade efter regimskiftet hösten 1976. Därför vill jag erinra om att vi under den här perioden har fått

1. en ny semesterlag med en femte semestervecka,
2. en ny arbetsmiljölag, också den tillkommen under bred politisk enighet,
3. en lag som gör det möjligt för småbarnsföräldrar att mer umgås med sina småbarn,
4. lagen om jämställdhet i arbetslivet, en helt ny lag på sitt område och
- f. ö. en reform som socialdemokraterna länge bekämpade,
5. en ny anställningsskyddslag samt
6. en ny arbetstidslag.

*Allmänpolitisk
debatt*

Med utgångspunkt i den här uppräknningen gör man ett par iakttagelser. Den ena är att det mesta har skett under bred politisk enighet. Men åtminstone på ett av områdena finns det anledning att påminna socialdemokraterna om att man energiskt motsatte sig skyldigheterna enligt den nya jämställdhetslagen att vidta aktiva jämställdhetsåtgärder, och att det också skulle tillsättas en jämställdhetsombudsman. Den fråga man osökt kan ställa sig är: Tänker socialdemokraterna riva upp beslutet om den här lagen?

På arbetsmarknadspolitikens område har mycket utträttats under de senaste sex åren. Arbetsförmedlingarna har fått stor personalförstärkning. Skyldigheten att anmäla lediga platser har successivt trätt i tillämpning, och den omfattar nu hela landet. Därmed har grunden lagts för ett effektivt utnyttjande av de system för automatisk databehandling som nu finns till hjälp för förmedlingsarbetet och som successivt införts. Till detta kommer att förmedlingsarbetet har förnyats och omorganiserats.

Arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten har, liksom tidigare varit fallet, haft stor betydelse när det gäller att ge människor arbete. Vid sidan härav har prövats en rad nya grepp. Jag skall nämna några: försök att finna nya former för rekryteringsstöd, sysselsättningsbidrag till företag på bruksorter och särskilt stöd till kommuner, där tekoindustrin har särskilt stor omfattning. Det väsentliga med den här politiken är att det hela tiden har funnits en bestämd vilja att pröva nya vägar för att främja arbete och meningsfull sysselsättning.

När det gäller handikappade kan nämnas omorganisationen av de skyddade verkstäderna till Stiftelsen Samhällsföretag och därtill hörande folkpartistiska reformpaket på vintern 1979. Till det hörde att den mer än 40-åriga arkivarbetarinstitutionen avskaffades, så att arkivarbetarna fick nya och mer tillfredsställande anställningsformer, dvs. anställning med lönebidrag. Arbetsprövningen omvandlades och blev ett instrument för arbetsförmedlingarna genom de nya arbetsmarknadsinstitutet, AMI.

Även om vi i Sverige inte har funnit någon slutlig metod för att komma till rätta med vare sig arbetslöshet eller ungdomsarbetslöshet kan det vara på sin plats att påminna om att ungdomsarbetslösheten har varit relativt konstant under hela 1970-talet – detta oavsett vem som suttit i regeringsställning.

Folkpartiet lanserade den s. k. ungdomsgarantin och lät i regeringsställning anordna beredskapsarbeten för ungdomar i en omfattning som saknade tidigare motstycke. Efteråt kan man konstatera att det blir en lindring, men inte heller det är en lösning på sikt för just ungdomarnas möjlighet till arbete.

De sista åren har nya grepp prövats igen: yrkesintroduktion och ungdomsplatser för de yngsta ungdomarna samt rekryteringsbidrag för långtidsarbetslösa ungdomar. När det inte räckt till har de enskilda beredskapsarbetena för ungdomar använts, med kraftiga stöd till denna verksamhet. Försöken med de kommunala ungdomsslussarna fick aldrig en chans att starta, eftersom socialdemokraterna från början var negativa till den särskilda ungdomsgaranti som riksdagen beställde och som regeringen här i sommar arbetade fram riktlinjer för.

Ytterligare ett område där det har varit stor aktivitet under de senaste sex åren gäller regionalpolitiken. Ett blygsamt utvecklingsarbete från 1960-talet har utvecklats och arbetats fram, och brett upplagda strävanden till förnyelse och vidareutveckling har kommit till uttryck, inte minst i den fp-proposition som riksdagen antog 1979 och i mittenpartiregeringens proposition från i våras. Bägge dessa förslag fick ett starkt stöd här i riksdagen.

Den summariska överblick som jag här har gjort när det gäller arbetsmarknadspolitiska insatser under de regeringar vi haft efter 1976 kan möjligen sägas vara överflödig. Många goda resultat talar för sig själva, men jag tycker, herr talman, att det är angeläget att detta förs på tal eftersom det i den socialdemokratiska propagandan – också här i kammaren – drivs tesen om att arbetsmarknadspolitiken skulle ha misslyckats. Tvärtom: den förda regeringspolitiken under de här sex åren har visat att det har gått att hålla en hög sysselsättning i svåra konjunkturer. Det har också gjorts klart att en framgångsrik arbetsmarknadspolitik kan föras även av icke socialistiska regeringar och med liberala arbetsmarknadsministrar. Sakligt sett – det skall också sägas – har det funnits en bred och bärande enighet, och det har också blivit möjligt att som regel få stor anslutning när man har kommit till beslut i kammaren.

Frida Berglund, som oftast är en klok och omdömesgill politiker, överraskade med att låta som en propagandamegafon då hon sade att det har varit en period av omänsklighet – aldrig förr hade det varit så eländigt. Men har Frida Berglund aldrig hört talas om att vi haft en svår krisperiod? Det har varit strukturkriser, kris i konjunkturen, energikris med prischocker. Vi har haft en ekonomi i obalans ute i världen, i Europa och i våra nordiska grannländer. Och också här i Sverige har vi känt av detta.

Svårigheterna skall inte förnekas eller undanträngas, men när man nu ser svårigheterna för kvinnorna i arbetslivet hade det kanske varit klädsamt att notera att vi har fler kvinnor i arbete i dag. Det kan ändå inte vara omänskligt att det har blivit så. Och vi har fler människor i arbete totalt nu än när socialdemokraterna lämnade kanslihuset i mitten av 1970-talet.

Jag vill inte säga att det som nu ligger framför på något sätt skulle vara omänskligt. Vi får se när det finns en period att bedöma. Men visst ser det svårt ut, och visst ser det ut att bli hårt – när inflationen kommer att skjuta fart på grund av devalveringen, när vi kommer att få den momshöjning som aviserats av den socialdemokratiska regeringen och när det kommer att bli en extra höjning av arbetsgivaravgiften, en höjning som enligt förslaget skall avräknas och då direkt bekostas av löntagarna. Det kommer att bli hårt, och

jag vill vädja till arbetsmarknadsministern att åtminstone på de punkter där slutgiltiga beslut inte har fattats ånyo pröva ställningstagandena, framför allt frågan om momshöjningen.

Får jag också säga, herr talman, att folkpartiet för sin del aldrig har accepterat arbetslösheten som ett medel att nå balans i ekonomin. I regeringsställning har vi varit med om att ta ansvar för att Sverige, då i en svår konjunkturnedgång, haft den högsta sysselsättningsnivån bland jämförbara industriländer. Med tanke på den uppläggningsdebatten har haft tvingas jag konstatera att den tidigare socialdemokratiska regeringen i början av 1970-talet, då vi också hade ekonomiska påfrestningar, lät svenskarna känna på den högsta arbetslösheten bland jämförbara industriländer.

När folkpartiet har drivit en aktiv arbetsmarknadspolitik har det skett i syfte att ge en trygg sysselsättning, jobb som står sig och utvecklas. Därför är det så viktigt att arbetsmarknadspolitiken ses som en del och att det gäller att få harmoni i andra delar av politiken. Grunden för trygga jobb är stabil ekonomi och ett näringsliv som har en stark konkurrenskraft. Vår kamp mot budgetunderskottet och för balans i ekonomin har varit ett led i kampen för att trygga jobben. Därför är det, som jag tidigare nämnde, ödesdigert att vi har fått chockdevalveringen och att planerna på en höjd moms fortfarande finns.

Den iakttagelse man också kan göra är att vi från folkpartihåll också har drivit kravet på förnyelse inom arbetsmarknadspolitiken. Där tycker jag att det är ledsamt att konstatera att socialdemokraterna alltför ofta har valt den fantasilösa vägen, att mottot endast har blivit: Här behövs mera pengar. Den socialdemokratiska administrationen skickade efter regeringsskiftet snabbt ut ett pressmeddelande om mera pengar till AMS, t. o. m. mer än AMS hade begärt. Om detta kan man säga att mitt i allt tal om de friska pengarna är sanningen att en hel del pengar har packats om. De fanns med redan i den avgående mittenregeringens planering.

Det jag saknat mest är att inte heller några nya grepp presenteras. Jag tror att vi behöver dem framöver. Metoderna är inte en gång för alla givna. Sysselsättningsfrågan är annars den punkt där socialdemokraterna faktiskt har haft det svårt att smälta att också icke-socialistiska regeringar har gjort hyggligt ifrån sig. Därför trodde kanske svenska folket att socialdemokraterna hade någon extra klok lösning att presentera, men det blev inte så mycket av det. Regeringen tog t. o. m. bort den närvaropremie för ungdomarna som var tänkt för de s. k. ungdomsslussarna.

Socialdemokraternas paroll har hittills varit nej till de nya greppen, men mer pengar till invanda, traditionella former. Är det på detta sätt vi skall trygga sysselsättningen i Sverige? Jag tror inte att det är tillräckligt. Jag hade hoppats på mer nytänkande. Det är naturligtvis inte för sent, det kan komma framöver. Men det hade varit en styrka om det hade funnits med i planerna redan nu.

Jag vill för övrigt önska den nya arbetsmarknadsministern god lycka – hon har gått in i ett svårt ämbete. Anna-Greta Leijon sade i sitt inledande anförande att hon såg dystert på situationen. Hon använde också uttrycket

”ser heller ingen ljusning”. Jag hoppas att det var i ett kort perspektiv. Jag hoppas för egen del att vi skall kunna samarbeta så att även erfarenheter från de senare åren positivt vägs in. Då menar jag att möjligheterna ökar att ta itu med den viktiga frågan att ge alla ett meningsfullt arbete.

Anf. 67 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Elver Jonsson säger att jag låter som en propagandamegafon. Det är alldeles riktigt. Jag är propagandamegafon för de arbetslösa. De behöver talesmän som framför deras synpunkter och åsikter. Tidigare har de borgerliga regeringarna inte varit särskilt lyhörda för de arbetslösas situation. Jag hoppas och tror att den här regeringen är mer lyhörd. När det gäller arbetslösheten har vi från socialdemokratisk sida sagt att den är omänsklig. Att tillåta en så stor arbetslöshet som de borgerliga regeringarna har gjort, t. ex. 183 000 öppet arbetslösa, det är inte mänskligt. Man hade kunnat sätta in beredskapsarbeten och andra arbetsmarknadspolitiska insatser tidigare, men det har man inte gjort. Då är man faktiskt skyldig att ta ansvaret. Man kan inte krypa ifrån det med att säga: Vi har försökt finna nya vägar.

Jag skulle vilja fråga: Vilka nya vägar är det som mittenregeringen har sökt och som har gett något resultat? Oron på arbetsmarknaden är mycket stor. Varslen ökar. Den öppna arbetslösheten är mycket stor, och dessutom har vi en mycket stor dold arbetslöshet. Människor har redan gett upp. De orkar inte ens gå till arbetsförmedlingen, eftersom de inte tycker att det är någon idé. Industrisysselsättningen minskar.

Allt det här har Elver Jonsson i sin framställning försökt redogöra för som om det skulle vara resultatet av en mycket lyckad borgerlig politik. Det här är ingenting som man kan skryta över, utan jag sade tidigare att den situation vi har i landet skulle stämna borgerliga politiker till eftertanke och ödmjukhet. I stället för att angripa de socialdemokratiska förslagen och förhåna dem borde ni vara tacksamma för att någon har börjat ta itu med problem som ni icke har varit kapabla att lösa.

Anf. 68 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag håller med Frida Berglund om att vi har all anledning att vara ödmjuka. Men när Frida Berglund säger att de socialdemokratiska förslagen skulle anvisa vägar ur svårigheterna vill jag efterlysa besked om på vilket sätt man från socialdemokratiskt håll tänker knäcka problemen. Det har sagts från regeringshåll att man nu har satsat de pengar som går att satsa. Men om det inte skulle räcka, vad finns då för metoder att ta till?

Frida Berglund säger att det har varit en omänskligt hög arbetslöshet. Jag vill då fråga: Hur hög arbetslöshet kan socialdemokraterna tillåta och ändå kalla den mänsklig?

Sedan menar jag att i den här bilden också måste vägas in vad de arbetslösa och människor med låga inkomster och stor försörjningsbörda drabbas av genom den socialdemokratiska politiken, främst devalveringen, hotet om

höjd moms och ytterligare höjningar av arbetsgivaravgiften, som skall räknas av i lönerörelsen.

Utifrån det menade jag att det har framförts en orättvis kritik mot de senare årens regeringspolitik vad gäller arbetsmarknaden. Det har ändå satsats mer än någonsin, och hade det inte skett, hade vi haft rekordhöga arbetslöshetssiffror, som man har ute i omvärlden. Vi har inte från svensk sida – vare sig från liberalt eller socialdemokratiskt håll – sagt att vi kan acceptera en sådan arbetslöshet. Men det låter förmätet när socialdemokraterna säger att det har varit speciellt eländigt under de senaste åren. Vi kan ju ändå säga att det har satsats mer än någonsin för att nå en hög sysselsättning och låg arbetslöshet. Frida Berglund deltog ju också i riksdagsarbetet i början av 1970-talet, då vi hade en situation där Sverige hade betydligt högre arbetslöshet än andra länder. Nu har vi, trots kriserna, ändå kunnat bemästra situationen, så att vi i Sverige har haft en klart lägre arbetslöshet och många tiotusental människor fler i arbete än man haft i motsvarande länder. Det har varit positivt.

Jag hoppas att inte detta uppfattas som något slags högmodigt tal. Jag vill bara hävda att det inte kan vara rimligt att vara kritisk mot den arbetsmarknadspolitik som har förts när sådana resurser har satts in. Jag skulle vilja ställa en fråga till Frida Berglund. Jag pekade på en del reformer. Vilka av dem tycker Frida Berglund att vi skall behålla och vilka är det angeläget att riva upp, med socialdemokratiska ögon sett? Flera av dem har ju drivits igenom trots socialdemokratiskt motstånd.

Anf. 69 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Arbetslösheten beror ju på att industriinvesteringarna har gått ned och att industrisysselsättningen har minskat samtidigt som ni har stramat åt på den offentliga sektorn och icke gjort några andra insatser i stället.

Hur hög får arbetslösheten vara för att inte bli omänsklig? Arbetslösheten är omänsklig för varje enskild arbetslös. Vår målsättning är att klara arbete åt alla. Industri- och näringspolitiken är huvudmedlet. Den skall komplettera den ekonomiska politik vi för. Till det kommer regional- och arbetsmarknadspolitik som komplement.

Thage Peterson har tidigare i dag redovisat vår syn på industripolitiken och näringspolitiken. Anna-Greta Leijon har redogjort för vår syn på arbetsmarknadspolitik. Jag beklagar att man från de borgerliga partiernas sida har låtit industripolitiken och näringspolitiken sacka efter samtidigt som man har undergrävt landets ekonomi så att vi nu är i behov av stora arbetsmarknadspolitiska insatser.

Jag har fått frågan om vi skall riva upp jämställdhetslagen. Det största hotet mot jämställdheten i dagens samhälle är den ekonomiska politik som de borgerliga partierna har fört, med den brist på arbete för kvinnor som redan råder och det hot om arbetslöshet som många kvinnor i dag upplever.

Sysselsättningen har ökat, sade Elver Jonsson. Antalet arbetade timmar

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

har de senaste åren stadigt minskat. Dessutom har antalet sysselsatta också börjat minska. Det är en situation som man inte på en gång kan reparera, men vi har i Framtid för Sverige redogjort för hur vi skall göra det. Vi har också sagt att det är viktigt att alla ställer upp på den ekonomiska politiken, så att vi får Sverige ur krisen, och för det måste vi skaffa jobb åt människorna. F. n. är de arbetsmarknadspolitiska insatserna det snabbaste sättet att åstadkomma jobb.

Anf. 70 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Frida Berglund undvek att svara på frågan, om socialdemokraterna vidhåller kravet på att riva upp just jämställdhetslagen och talade i stället om andra hot mot jämställdheten. Sådana finns naturligtvis också.

Låt mig bara konstatera att jämställdhetslagen drevs igenom mot socialdemokraternas vilja. Jag hoppas fortfarande på ett omtänkande, så att inte krav framställs om att den skall skrotas.

Det är riktigt att antalet industrijobb har gått ned. På den punkten har vi haft en nedåtgående kurva under mycket lång tid – redan från 1960-talet och fram till nu. Det är angeläget att den trenden kan vända. Det är ändå industrisektorn som skall bära upp den reformpolitik som vi i så stor utsträckning säger oss vara överens om.

Frida Berglund har inte motsagt min uppgift att flera människor har sysselsättning nu än 1976, då socialdemokraterna lämnade regeringsmakten. Det har skett en positiv utveckling av människors möjligheter att få arbete, och det gäller inte minst kvinnorna. Det är positivt, och det skall vi försöka slå vakt om.

Det har här från socialdemokratiskt håll sagts – och det finns anledning att instämma i det – att man inte kan kommendera fram trygga jobb. De måste vinnas på andra vägar. Man måste skapa förutsättningar för en positiv utveckling.

Jag vill, som en slutreplik i den här omgången, hävda att det var en sådan politik som mittenregeringen drev. Vi gjorde inte bara goda försök utan var på väg att få till stånd en stabilisering av ekonomin och förbättrad konkurrenskraft för företagen med möjligheter till produktiva och lönsamma investeringar. Först när detta har skett blir det möjligt att få de trygga jobben. Dess värre leder devalveringen, momshöjningen och det ökade arbetsgivaruttag som socialdemokraterna vill genomföra till en utveckling åt motsatt håll. De leder också till stora underskott i bytesbalansen, försvagad köpkraft och på sikt ökad arbetslöshet. Därför är det så viktigt att flera av de åtgärder som socialdemokraterna har presenterat i upptakten till den nya regeringsperioden blir kortsiktiga och att vi ånyo får en politik som leder rätt.

Andre vice talmannen anmälde att Frida Berglund anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr talman! Det är förvånansvärt hur litet av självrannsakan och självprövning som har kommit till uttryck från de borgerliga ledamöterna i denna debatt.

Före 1976 hade vi i vårt land en balanserad ekonomi, hög sysselsättning och en gynnsam regional utveckling. En tidigare negativ utveckling för Norrlandslänen hade förbytts i ekonomisk och befolkningsmässig tillväxt. En fast och konsekvent ekonomisk politik med rättvis fördelning och regional balans som mål hade lett fram till denna gynnsamma utveckling. Visst genomgick industrin strukturella förändringar även på den tiden, men det betecknande var att industriinvesteringarna låg på en hög nivå och att nya och bättre arbetstillfällen skapades.

Nu, efter sex år med borgerlig politik, är situationen en helt annan. Regionalpolitiken har rasat ihop som ett korthus i blåsväder. Detsamma gäller den ekonomiska politiken och industrins utveckling i praktiskt taget hela landet. I Bergslagen hotas den ena bruksorten efter den andra av en total utarmning på industrisysselsättning.

I Örebro län, som av många betraktas som ett välmående och problemfritt län, har man drabbats hårt av de senaste årens utveckling. Många företag inom byggnadsämnesindustrin, inom sågverks-, gruv- och stålningarna har upphört eller kraftigt dragit ned på sin verksamhet. Nu hotas även stora delar av verkstadsindustrin. Förhandlingar mellan företag och fackliga organisationer pågår f. n. om friställningar eller korttidsvecka för flera tusen anställda.

Kommunerna och landstinget har tagit ett stort ansvar för att minska arbetslösheten genom olika slag av beredskapsarbeten och byggnadsverksamhet. Men det hjälper föga när staten och den förra regeringen inte vidtagit åtgärderna i tid. Länsarbetsnämnden konstaterar i sin verksamhetsplan att man i juni var tvungen att dra in 800 beredskapsarbetsplatser på grund av medelsbrist.

Bristen på medel till arbetsmarknadspolitiska åtgärder i våras försvårar i stor utsträckning igångsättningarna i höst och medför således en onödig arbetslöshet.

De borgerliga regeringarnas ekonomiska politik har gått ut på att svälta Sverige ur krisen. Enskilda människor – löntagare, barnfamiljer, pensionärer, sjuka och arbetslösa – skulle få det sämre. Kommuner och landsting har drabbats av sparpaket och skulle drabbas ännu hårdare av kommande s. k. sparpaket, vilket i sin tur utan tvivel hade lett till kraftiga inskränkningar i verksamheten med ytterligare arbetslöshet som följd.

Nu beskärmar sig de borgerliga debattörerna över devalveringens kostnadshöjande effekter. I det sammanhanget hade det varit klädsamt med en liten självrannsakan om vad kostnaderna skulle ha blivit för redan hårt utsatta grupper av människor och för kommuner och landsting, om den borgerliga politiken fått fortsätta.

I dag kan vi se med litet större förtröstan på framtiden. Genom devalveringen förbättras exportmöjligheterna för många företag. I Örebro

län exempelvis finns det 36 tillverkande företag med mer än 200 anställda. I dessa 36 företag arbetar två tredjedelar av alla industrisysselsatta i länet. 22 av dessa företag exporterar mer än hälften av sin produktion. Självklart innebär devalveringen en oerhörd förbättring för många av dessa företag och därmed också ökade möjligheter att få jobb för länets befolkning.

De borgerliga regeringarna bedrev en märklig blandning av generell och selektiv industripolitik, som inte gjorde situationen lättare för de svenska företagen. Man höjde skatter och tog upp utländska lån och gav dessa pengar utan förbehåll till krisföretag. Man täckte gamla förluster och betalade bra för förlustföretag. Ägare och banker gick skadeslösa. Man socialiserade dåliga företag och hotade med att sälja de vinstgivande företagen. Några pengar att bygga med för framtiden blev inte kvar. Vad vi nu kan räkna med är en effektiv riktad industripolitik.

För inte så många år sedan var svensk specialstålsindustri bland de främsta i världen. Men industrin omstrukturerades inte i den takt som var nödvändig för att den skulle behålla sin internationella konkurrenskraft. Nya stålframställningsmetoder som Elred, Inred och plasmateknologin har fördröjts i sitt utvecklingskede därför att pengarna har använts till annat. Resultatet av de borgerliga åren har för Bergslagens del blivit strukturkriser i stället för strukturmöjligheter samt företagsnedläggningar och arbetslöshet i stället för utveckling och ekonomisk tillväxt.

Även de mindre och medelstora företagen har stor betydelse för ekonomi och sysselsättning. Vad har då hänt med dessa företag under de borgerliga åren? Ja, inte har förhållandena för dem blivit bättre. Varsel om friställningar och nedläggningar är vanliga också bland de mindre företagen. Nils Åslings utspel om bättre service till små och medelstora företag genom satsning på de regionala utvecklingsfonderna har resulterat i att ansvarsfulla landsting fått ta den stora kostnaden för fonderna. Hans intresse för massmediala kampanjer var större än intresset för att ge fonderna tillräckliga resurser. Kampanjer kan ibland vara bra för att dra uppmärksamheten till angelägna områden och kraftsamlas kring sådana områden. Men man får inte skapa förväntningar som inte kan infrias.

När vi nu fullföljer en tidigare planerad kampanj för svenska underleverantörer, är syftet att också följa upp den verksamheten med praktiska åtgärder. Utvecklingsfonden i Örebro län har en rad projekt på gång för att i samverkan med länets företag öka deras möjligheter till produktion och utveckling. Vi vet att en framgångsrik småföretagarsektor ger nya jobb. Därför skall våra små och medelstora företag inte låta sig skrämmas av hetspropagandan mot löntagarfonder. Min rekommendation är att man skall se vilken politik som verkligen leder till efterfrågan och tillväxt i företagen.

De gångna sex åren har definitivt inte lett till någon framgång för svenskt näringsliv. 160 000 färre jobb i industrin i dag än för sex år sedan talar sitt tydliga språk om en misslyckad politik. Rekordstor arbetslöshet och en raserad samhällsekonomi är resultatet.

Därför är det så viktigt med de kraftfulla åtgärder som den socialdemo-

kratiska regeringen vidtagit vad gäller både arbetsmarknadspolitiken och för att stärka exportindustrin och de konkurrensutsatta företagen.

Under de borgerliga åren var vi på väg att få en nedrustning av industridepartementet och av statens industriverk. Det var ett typiskt uttryck för de borgerliga regeringarnas bristande intresse för industriutvecklingen. Den sektor som var i störst behov av en aktiv politik var den sektor som man var minst intresserad av.

Nu har vi fått en socialdemokratisk regering som satsar på industripolitiken och en utveckling av det svenska näringslivet. I Bergslagen, på bruksorterna och bland de arbetslösa ställs förväntningar på den enda kraft som har förutsättningar att vända på den negativa utvecklingen.

Herr talman! För att sluta där jag började, vill jag påminna om att Sverige för sex år sedan var ett land med ekonomisk balans och relativt låg arbetslöshet. Det erkännandet borde åtminstone någon borgerlig debattör ha gett uttryck för under den allmänpolitiska debatten. Jämförelsen mellan tillståndet i landet år 1976 och år 1982 borde stämma till eftertanke.

Anf. 72 MARIANNE STÅLBERG (s):

Herr talman! Hur jobben fördelas i landet – möjligheterna för människor att få stanna kvar i sitt hemlän och ändå ha sitt jobb tryggt – hörde till de frågor som debatterades mycket i skogslänen under valrörelsen. Det är inget konstigt i det. Rätten till arbete är bland de viktigaste fundamenten i en människas liv.

Hur ser då förutsättningarna ut i skogslänen när det gäller jobben? Hur har det blivit under de sex borgerliga åren? Centern har under den största delen av dessa sex år haft ansvaret för regionalpolitiken, centern som säger sig vara för decentralisering och för glesbygden. Svaret blir att tyvärr har inte de regionalpolitiska frågorna haft prioritet under de senaste åren – åtminstone inte om man ser till resultatet.

Den industriella expansionen och befolkningstillväxten under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet, som ledde till en framtidstro i skogslänen, har under de borgerliga regeringsåren vänts till motsatsen. Alla de nya jobb som tidigare kommit till är nu borta och fler därtill. Precis som i övriga landet duggar det av varsel om permittering och företagsnedläggningar i skogslänen, och det är så mycket allvarigare hos oss eftersom det finns så litet att ta utav.

Även små företagsnedläggningar betyder mycket för de orter som drabbas. Som exempel kan jag nämna att Sandvik AB i Sveg i Härjedalen, ett företag vars existens den senaste tiden har diskuterats, med sina 57 anställda betyder att 20 % av de verkstadsindustrianställda är i farozonen på den orten. Det är ytterst små marginaler vi lever med i glesbygden. Mot bakgrund av vad industriministern sade tidigare i dag här i kammaren förutsätter jag att sysselsättningen och driften vid Sandvik AB i Sveg kommer att tryggas. Mitt eget län, Jämtlands län, är fortfarande det minst industrialiserade länet i landet. De senaste sex åren har inte förändrat detta faktum.

Herr talman! Låt mig få lämna ytterligare några fakta från mitt eget län,

uppgifter som jag f. ö. fått från upplysningstjänsten, så det är inte någon klagovisa från oss i länet utan uppgifter från officiell statistik.

Befolknings- och sysselsättningsläget i länet blir alltmer akut. Indikationerna på detta är många. All tillgänglig statistik pekar mot en fortsatt tillbakagång för huvuddelen av länet. Ändå vill jag påstå att sysselsättnings- och befolkningsstatistiken inte till fullo speglar den allvarliga situation länet befinner sig i. Jag skall ge några exempel.

När det gäller befolkningsutvecklingen och befolkningsstrukturen skiljer sig centralorten Östersund markant från det övriga länet. Trots att länets befolkning i sin helhet ökat jämfört med år 1970, har fem av våra åtta kommuner fått vidkännas en fortsatt befolkningsminskning. Vi har en ovanligt stor andel äldre människor.

Länet har den näst lägsta förvärvsfrekvensen i landet. Trots detta kan sägas att den relativt goda sysselsättningssituationen i Östersund med omnejd ger en ljusare bild för länet än vad som annars vore fallet. Jämtlands län är det mest utpräglade glesbygdslänet i riket, och enligt 1980 års folk- och bostadsräkning bor hela 37 % av befolkningen utanför tätorter. I dessa områden uppgår förvärvsfrekvensen till bara 45 %. Det här slår emellertid inte igenom i anmärkningsvärt höga arbetslöshetstal, och detta beror sannolikt på att det utanför Östersundsområdet med ett par undantag inte finns några egentliga arbetsmarknader. Det beror i sin tur på näringslivsstrukturen och den ojämna befolkningsfördelningen. Vetskapen om att det inte finns någon fungerande arbetsmarknad att vända sig till gör att folk inte anmäler sig som arbetsökande vid arbetsförmedlingarna. Bristerna på arbetsmarknaden tar sig i stället andra och kanske allvarigare uttryck än i höga arbetslöshetstal.

Av landets samtliga län har Jämtland den näst största andelen av befolkningen placerad i någon form av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Därtill kommer att mer än 7 000 personer, eller 8,5 % av befolkningen i arbetsför ålder, är förtidspensionerade. Under första kvartalet 1982 var var sjätte invånare i arbetsför ålder arbetslös, placerad i åtgärder eller förtidspensionerad. Den situationen har inte förbättrats under senare kvartal det här året.

Trots detta är det sällan situationen i länet fokuseras i massmedierna eller på annat sätt röner uppmärksamhet. Friställningar eller företagsnedläggningar inom länet får sällan stora rubriker. En orsak till detta är säkert att det finns ytterst få stora arbetsställen i Jämtland. Ett enda arbetsställe har fler än 500 anställda. Industrisektorn domineras helt av småföretag. Av samtliga arbetsplatser inom industrin har 89 % färre än 50 anställda. Konkurer och friställningar vid dessa småföretag sker i tysthet.

I samma riktning pekar statskontorets inventering av de statliga stödsatserna under åren 1975–1979. Utredningen inom statskontoret har bl. a. studerat det s. k. icke permanenta stödets fördelning på länen. Dessa extraordinära medel, som företrädesvis utgätt till företag i akut ekonomisk kris, har Jämtlandsföretagen i mycket liten utsträckning fått del av. De totala icke permanenta insatserna har under den studerade perioden utgätt i en

omfattning som motsvarar 3:30 kr. per invånare i landet. Fördelas det stöd som Jämtland fått på samma sätt, innebär det 60 öre per invånare.

Herr talman! Ett gammalt ordstäv som jag har hört tidigare i kammaren lyder: Små skador måste man akta sig för, de stora aktar sig själva. Sanningshalten i det ordstävet har vi från skogslänen under åren fått många bevis på.

Den hittills bedrivna regionalpolitiken har inte förmått att förbättra situationen i mitt eget län eller i något annat skogslän. Det lokaliseringsstöd som beviljades under år 1981 utgör reellt sett ungefär två tredjedelar av det som beviljades 1973, då den aktiva regionalpolitiken ännu var ung. Det står helt klart att vi måste söka nya metoder inom regionalpolitikens område för att komma till rätta med de stora svårigheter inte minst skogslänen möter. Jag har nu tagit Jämtlands län som exempel, men jag skulle ha kunnat ta ett annat skogslän och ändå ha fått ungefär samma resultat.

Det var med tillfredsställelse som jag noterade industriminister Thage Petersons försäkran om att regionalpolitiken fortfarande är en prioriterad fråga för den socialdemokratiska regeringen.

Det fanns de som blev oroliga för regionalpolitiken, eftersom den inte direkt omnämndes i regeringsförklaringen. Nu kan alla känna sig lugnade.

Jag vill också passa på tillfället att understryka hur viktigt det är för sysselsättningen i skogslänen och kanske främst för kvinnorna att den offentliga sektorn kan utvecklas även fortsättningsvis.

Vi från skogslänen hoppas mycket på den socialdemokratiska regeringen. Vi är emellertid medvetna om att det råder kris i snart sagt alla regioner i landet, samtidigt som det finns mycket små resurser att fördela.

Detta ställer oerhört stora krav på den kommande regionalpolitiken. Det ställer stora krav på oss alla här i riksdagen och på alla andra ute i landet som arbetar med närings- och regionalpolitiska frågor. Det gäller att utnyttja de resurser varje landsända har att bjuda på. Vi måste alla hjälpas åt att arbeta oss ur krisen, precis som finansminister Kjell-Olof Feldt tidigare i dag konstaterade här i kammaren. Han tillade: "Låt oss inte försitta den chansen." Jag vill verkligen instämma i hans ord. Inte minst vi från skogslänen har mycket att erbjuda till landets försörjning. Vi har skog, energi, mineraler och turistattraktioner, och vi har arbetskraft. Om våra resurser utnyttjas, kan skogslänen bli en viktig tillgång i landets återuppbyggnadsarbete.

Anf. 73 THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Om jag skulle sätta en rubrik på mitt anförande i den här allmänpolitiska debatten – vilket är ganska ovanligt – skulle rubriken kunna vara Svår, svårare, svårast.

Arbetsmarknadssituationen i Västmanland är svår, och i många avseenden kan vi notera en arbetslöshetssiffra som återspeglar svårigheter av den karaktär som länge har drabbat Norrlandslänen. Det är ingen överdrift när vi nu säger att Västmanland är ett hårt drabbat län, inte minst beroende på

strukturrationaliseringar inom basnäringarna och på en långvarig lågkonjunktur inom länets industrisektor. Med hjälp av statistiska centralbyråns statistik kan detta avläsas i såväl minskad sysselsättning som minskad befolkning. Det är få län som relativt sett har högre arbetslöshet, och endast ett län har haft en svagare befolkningsutveckling.

Om läget i länet kan betecknas som svårt, så är situationen i våra industriorter svårare. Detta kännetecknar t. ex. situationen i den s. k. Kolbäcksdalen, dvs. industriorter som Hallstahammar och Surahammar och Fagerstaregionen.

Trots alla svårigheter som vi kan notera måste vi ändå här i riksdagen tona fram vårt svåraste område, nämligen Fagerstaregionen. Den är som A-region den minsta i hela landet. Regionen omfattar kommunen Fagersta, som står och faller med sitt järnverk Fagersta AB. I Norberg, som är en annan kommun i denna region, har industrissysselsättningen minskat beroende på nedläggningen av Spännarhyttan. Industrissysselsättningen i Skinnskatteberg, som är den tredje industriorten i Fagerstaregionen, är helt beroende av utvecklingen inom ASSI:s anläggning. Därför tänker jag nu i första hand koncentrera mitt inlägg på Skinnskattebergsproblemet. Jag bör kanske ändå notera att det i Fagersta AB har lagts varsel i dessa dagar, och permitteringshot föreligger för 850 personer.

Men åter till Skinnskatteberg. Boardfabriken i Skinnskatteberg bör läggas ner. Den slutsatsen kommer industriverket fram till i sin utredning om boardtillverkningen i Sverige. Men den utredningen ger man inte mycket för inom länsstyrelsen och den lokala arbetsgruppen för ASSI:s och boardens framtid. Sällan har en utredning – åtminstone i vårt län – utsatts för så förödande kritik. Några punkter mot kritiken i utredningen är:

För det första innehåller den en rad sakfel och därmed oriktiga utgångspunkter för slutsatserna.

För det andra har utredarna inte tagit tillräcklig hänsyn till Skinnskattebergsfabrikens höga standard och konkurrenskraft. Man har bl. a. bortsett från fabriken flexibilitet och den viktiga biproduktionen av fodermelass.

För det tredje har utredarna varit alltför pessimistiska i framtidsbedömningen. Till detta kommer de sociala konsekvenserna av en nedläggning. Direkt och indirekt skulle bortemot ett par tusen människor beröras. Detta är naturligtvis en fråga om bedömningar av boardtillverkningens omfattning och framtid. Men klart är att man aldrig kan godkänna ett så hänsynslöst bollande med människor och bruksbygder som man nu befarar kan ske i Skinnskatteberg. Vi måste få till stånd en mera planmässig näringspolitik, där såväl ekonomiska som regionalpolitiska och sociala faktorer vävs samman.

Herr talman! Från västmanländsk horisont har vi svårt att acceptera den rapport som statens industriverk redovisar i sin promemoria om träfiberski-veindustrin.

Den har sin begränsning i att man främst analyserat industrin och dess olika tillverkningsenheter i ett mycket kort perspektiv, i ett konjunkturläges strukturering. SIND säger t. ex. i sin analys att det "inte har framkommit

något som tyder på att det ur industripolitisk synvinkel vore bättre att välja några andra anläggningar för nedläggning än den i Skinnskatteberg”.

Länsstyrelsen i Västmanlands län – som noga följer dessa frågor och har analyserat SIND-utredningen – har skrivit ett brev till industriministern. Jag har här ett ganska långt citat, men det ger en realistisk syn på själva sakfrågan. Jag citerar alltså från länsstyrelsens skrivning:

”Vår uppfattning, vilket också betonats från ASSI:s ledning, är att ASSI:s fabrik i Skinnskatteberg genom sin modernitet har goda överlevnadsmöjligheter särskilt om den ges samma ekonomiska förutsättningar för sin verksamhet som konkurrenterna. De interna utredningar som förekommit visar att ASSI:s anläggning i Skinnskatteberg kan drivas med positivt kassaflöde vid drift av 2 linjer. Driften skall då ske vid de två unika breda linjerna (7 och 5 1/4 fot).

Några svårigheter att skaffa råvara till fabriken finns inte för närvarande och enligt en av skogsvårdsstyrelsen utförd utredning, ej heller under överskådlig framtid. Investeringsbehovet i produktions- och miljöfrågor är mycket lågt.

Förutsättningarna för en konkurrenskraftig export har ökat betydligt genom devalveringen och produktionsbortfall i Tyskland och Frankrike.

Den flexibilitet som ASSI:s boardfabrik har motsvarar de krav som utlandsmarknaden ställer. Att upprätthålla en lönsam export borde därför ur bytesbalanssynpunkt vara av intresse.

Dessa omständigheter utgör enligt vår mening just de viktigaste av de industripolitiska skäl för fortsatt drift i Skinnskatteberg som SIND inte kunnat upptäcka.

Vi kan inte finna att någon berörd kommun tillnärmelsevis skulle drabbas lika hårt av en nedläggning som Skinnskattebergs kommun ur regionalpolitisk synpunkt.

Utredningen kan därför i sitt nuvarande skick, enligt vår mening, inte utgöra underlag för någon slutsats om hur stor kapacitetsminskning som krävs inom branschen, ej heller hur en sådan minskning skall genomföras. Utredningen är vidare inte av den metodmässiga och innehållsmässiga kvaliteten att den kan läggas till grund för ett avgörande om framtiden för boardfabriken i Skinnskatteberg och därmed hela Skinnskattebergs kommuns framtid.

Sammanfattningsvis anser länsstyrelsen i Västmanlands län och Skinnskattebergs kommun att statens industriverks utredare inte förmått att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sitt uppdrag som innebar att göra en uppföljning av de utredningsresultat som redovisades av den s. k. Åkermanska utredningen.

SIND:s utredning har inte heller på ett sakligt sätt kunnat belysa vare sig de samhällsekonomiska konsekvenserna eller de företagsekonomiska förhållandena.

Den kan därför enligt vår mening inte ligga till grund för ställningstaganden om den svenska boardindustrins kapacitetsanpassning.”

Kontentan av detta yttrande är att de sociala konsekvenserna är förödande

för de anställda och Skinnskattebergs kommun och att problemen uppenbarligen är större här än vid nedläggning av någon annan fabrik i vårt land. Även den bedömning som bl. a. länsstyrelsen och Skinnskattebergs kommun gör av de företagsekonomiska förhållandena skiljer sig väsentligt från utredarnas. Utredarna har varit alltför pessimistiska i sin marknadsbedömning. De har inte heller tagit vederbörlig hänsyn till t. ex. Skinnskatteberg-fabrikens fördelar i form av högre produktivitet, större flexibilitet, lägre investeringsbehov och en problemfri råvarusituation.

Herr talman! Länets socialdemokratiska riksdagsledamöter känner stor oro för den utveckling som tonas fram i samband med SIND-rapporten.

Vi hoppas att samhället – som ägare till anläggningen – noga prövar den kritik som riktas från Skinnskattebergs kommun och länsstyrelsen.

Vi förlitar oss på en allsidig prövning från ASSI:s styrelse och på att det ansvariga statsrådet samråder med länets intressenter. Vi tror på Skinnskatteberg!

Anf. 74 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! I sin regeringsförklaring framhöll statsministern att den internationella ekonomin kännetecknas av en fortsatt, allt djupare och långvarig strukturell kris, manifesterad i stagnerande produktion, minskande investeringar och ständigt ökande arbetslöshet. För vårt lands del talade han om "grundläggande strukturella obalanser" – kunde det inte möjligen ha uttryckts begripligare? – och bland den nya regeringens föresatser nämndes "att skapa balans i vår ekonomi och minska behovet av lån i utlandet".

Den svenska ekonomin är naturligtvis starkt beroende av den internationella. Men att vi har kommit därhän att vårt budgetsaldo nu rör sig om ett underskott på 80 miljarder, eller 13 % av bruttonationalprodukten, att vår statsskuld är över 300 miljarder, varav över 60 miljarder i utlandet, och att räntorna på statsskulden är av samma storleksordning som den statliga inkomstskatten är inte enbart den internationella ekonomins fel. Det beror också på att vi under 1970-talet haft en serie otillåtligt sangviniska långtidsutredningar och att det inom de regeringar som suttit de senaste sex åren på vissa håll – men inte på alla – saknats politiskt kurage att föreslå de åtgärder som man egentligen borde ha vidtagit.

Herr talman! Jag har under gångna år emellanåt haft och därigenom också fått sista ordet i den allmänpolitiska debatten. Den här gången bad jag att få säga något om ett centralt ekonomiskt bekymmer – mot en historisk, geografisk och konstitutionell bakgrund. På grund av talarlistans konstruktion blir det här anförandet kanske närmast ett sällsamt mellanspel i en serie redovisningar av andra och väl så pressande *lokala* bekymmer. Kanske är det mitt medicinska förflutna som har medfört att jag inte kan låta bli att tänka i termer av förutseende och beredskap för de ogynnsammaste alternativen, även inom politiken. Tyvärr har det inte funnits något nämnvärt gensvar för en sådan inställning ens hos den enligt min mening aktningsvärda politiska begåvningsreserv som denna kammare representerar.

När den nya forskningsrådsnämnden 1977 såg sig om efter aktuella men

eftersatta forskningsområden föreslog jag som ämne "anpassningsåtgärder till en stagnerande ekonomi". Jag ville att vi skulle vara förutseende och göra oss beredda att hantera en sådan utveckling. Varken nämndens ledamöter eller det s. k. forskarsamhället var nämnvärt intresserade. Man hade varken tillräcklig fantasi eller tillräcklig lust. Trots segt motstånd kom dock vissa projekt till stånd, men nu har verkligheten redan hunnit i fatt och förbi det man skulle ha förutsett och berett sig för, och forskningen får väl nu gälla historia i stället för framtidsstudier.

Ett annat behov som anmälde sig var att försöka förbättra riksdagens egna förutsättningar att bedöma viktigare och mera långsiktiga förslag, som läggs på dess bord, genom att – i likhet med den amerikanska kongressen – skaffa sig ett instrument för konsekvensanalys (motion 1979/80:764). Inte heller detta var man intresserad av (protokoll 1979/80:121–122).

Statsskulden och den utländska lånebördan växte emellertid snabbt, och det blev svårt att undgå att fundera över "formerna för finansiering av statens utgifter" (motion 1980/81:869) med utgångspunkt i regeringsformen 1 kap. 4 §: "Riksdagen stiftar lag, beslutar om skatt till staten och bestämmer hur statens medel skall användas" – i nu nämnd ordning – samt 23 § i reglementet för riksgäldskontoret, där det anges *för vilka ändamål* sagda kontor får upptaga lån för svenska statens räkning.

Finansutskottet verkställde till följd av motionen en intressant utredning av ändringarna i sättet att se på budgeten genom åren, men tyckte att det kunde räcka med detta. Man ansåg visserligen att motionen vittnade om "bristande tilltro till statsmakternas vilja och förmåga att av egen kraft sätta gränser för statsutgifternas stegring och finna en rimlig avvägning mellan inkomster och utgifter", och utskottet ansåg sig t. o. m. kunna ha en viss förståelse för detta, men för egen del hyste utskottet "tilltro till riksdagens förmåga att fatta beslut som vänder utvecklingen". Att kanske inte alla är lika säkra på detta skall jag, herr talman, be att få återkomma till.

Finansutskottets redogörelse snuddade emellertid också vid en utredning i saken, som Dag Hammarskjöld under sin tid som statssekreterare i finansdepartementet hade presenterat i 1946 års statsverksproposition och som vid närmare studium befanns ytterst läsvärd i dess helhet. Det gavs också ett tillfälle att delge en handfull kammarledamöter och kanske några till, som läser protokollen (protokoll 1980/81:103), vissa huvudpunkter i denna kristallklara och märkvärdigt förutseende analys av konsekvenserna av en Keynesiansk finans- och budgetpolitik – i sitt slag ett finanspolitiskt "vägmärke".

Jag ber, herr talman, om tillgift för denna tillbakablick, men erfarenheten av riksdagsarbetet har numera lärt mig att verksamheten här kräver att man emellanåt tillämpar upprepningens pedagogik.

Vad Dag Hammarskjöld framhöll var bl. a. att när man övergav kravet på årlig budgetbalans till förmån för budgetens användning som konjunkturpolitiskt instrument, så medförde detta risker av flera slag. I första hand oroade han sig för att en tillfällig underbalansering inte skulle komma att följas av en tillräcklig överbalansering senare, som teorin fordrade. Trots att han bara

räknade med inhemska lån – sådana som man nu är böjd att negligera, eftersom "vi ju bara lånar av oss själva" – och det därtill tilldrog sig i en lågränteperiod, ansåg han att upplåning endast borde få ske för lönsamma investeringar, inte för förbrukningsändamål. Om man bröt mot dessa principer, bleve följden endast försvagad behovsprövning, minskat underlag för fortsatt nationalinkomstökning, stigande priser, ökad skuldsättning och ökad nettoräntebörda.

Just så är det och just så har det blivit, och detta är inte bara en finanspolitisk eller budgetteknisk fråga. Det rör sig också om ett fördelningspolitiskt problem, men inte främst en horisontell fördelning mellan olika grupper i dagens samhälle, utan en vertikal fördelning mellan generationerna – den generation som tillgodogör sig de upplånade "förmånerna" och de framtida generationer som får betala räntorna och amorteringarna. Om den förra fördelningen talar man gärna och i moraliska termer. Om den senare tiger man. Vi kommer längre fram under detta riksdagsår att få ta ställning till ett nytt reglemente för riksgäldskontoret. Det kan finnas anledning att i det sammanhanget ta upp frågan om de ändamål för vilka lån får upptagas.

När finansutskottet utfärdade sin orlovssedel för regering och riksdag var man kanske inte på det klara med att vid exakt samma tidpunkt ett förslag om ett tillägg till den amerikanska konstitutionen med ett krav på balansering av budgeten hade väckts i Förenta staternas senat. Denna fråga har där i ett och ett halvt års tid nu varit föremål för en synnerligen grundlig behandling, som skulle förtjäna ett närmare studium – också i finansutskottet – även om förslaget öde ännu inte förefaller definitivt avgjort. När man tar del av materialet skall man finna att nästan alla uppbådade experter är bekymrade över den växande skuldbördan och de politiska instansernas oansvarighet.

Även den Keynesianska ekonomin kräver balans i statsfinanserna, om icke för det enskilda budgetåret så dock över en hel konjunkturcykel. Underbalansering har varit lätt att åstadkomma, men den däremot svarande överbalanseringen har uteblivit. Om behovet av balans råder ingen oenighet i Förenta staterna, fastän budgetunderskottet där är mindre än 4 % av bruttonationalprodukten. Vårt underskott är 13 % av bruttonationalprodukten. Vad man har haft olika meningar om i kongressen är möjligheten att skriva in den årligen balanserade budgeten i konstitutionen.

Det skall nog mycket till när Förenta staternas budgetminister David Stockman inför kongressen förklarar att "the Federal budget is out of control". Hela budgetprocessen är ur balans: fem år av sex har budgeten varit underbalanserad. Regeringen anser sig behöva en lagstiftning som tvingar dem som är ansvariga för budgeten i kongressen att se till att utgifter och inkomster motsvarar varandra på ett förutsebart sätt. Annars riskerar man snart att få en helt ohanterlig låneskuld i Förenta staterna. Det är tydligt att man nu på allvar börjar ställa frågan om det inte är så att varje parlament, sammansatt på demokratisk väg, i själva verket är oförmöget att fatta ansvarsfulla ekonomiska beslut utan ständigt frestas att uppskjuta betalningen för räkningen till kommande generationer.

Den föreställningen har numera vunnit stor spridning här hemma, att lån förmodligen aldrig behöver betalas tillbaka och att om det ändå måste till, så sker det ju i alla fall med inflationspengar. Sådana omoraliska föreställningar är i varje fall inte utan vidare tillämpliga på utländska lån i en ekonomi där kronan genom upprepade devalveringar under sex år förlorat bortemot hälften av sitt värde. Hur lätt det blir att ta upp inhemska lån i ett inflationsklimat utan att höja de räntor som av många skäl skulle behöva sänkas återstår att se.

Under ett antal år har vi nu levt i förhoppningen att man någon gång i framtiden – för varje gång alltmer avlägsen – skulle kunna fylla ut budgetunderskottet och balansera budgeten. Om vi inte snart kommer överens om en definitiv stoppsiffra utan bara skjuter den framför oss, har vi förlorat kontrollen över statsfinanserna. Jag måste därför fråga mig om man inte i fråga om såväl regeringsformen 1 kap. 4 § som reglementet för riksgäldskontoret måste vidga synfältet när det gäller frågan om "hur statens medel skall användas" och avväga utgiftssidan mot *både* skatter *och* lån. Om man inte kan finna former att inom en författningsmässig ram begränsa statens skuldsättning, äventyras på sikt de värden författningen skall slå vakt om, och i förlängningen även författningen själv.

Herr talman! Jag började med att apostrofera regeringsförklaringen, och jag vill nu återgå till vad statsministern där sade om att "skapa balans i vår ekonomi och minska behovet av lån i utlandet". Om jag inte hörde fel tänkte sig Kjell-Olof Feldt t. o. m. att avskaffa underskottet i utrikesaffärerna – en uppgift värdig en svensk William Pitt.

En analys som den förutvarande franske konseljpresidenten Raymond Barre nyligen redovisade av den franska vänsterregeringens hittillsvarande fögderi utefter linjer, som i mångt och mycket liknar dem regeringen Palme här föreslår, ger knappast några förhoppningar om att de i regeringsförklaringen uppställda målen i detta hänseende skall infrias. snarare tvärtom – tyvärr. Verkligheten kommer kanske att fortsätta att vara Olof Palmes fiende.

Den fjärde och sista punkten i regeringens krisplan lyder: "att bekämpa inflationen". I det avseendet har man inte börjat så bra. På senare tid har vårt östra broderfolk lyckats bättre med sin ekonomiska politik än vi. Kanske sammanhänger det med vad den tidigare statsministern, nu republikens president, framhöll vid det nordiska nationalekonomiska mötet i Helsingfors förra hösten: "Samtliga sektorer inom den ekonomiska politiken måste därför i första hand sluta upp kring målet att hejda inflationen, trots att arbetslöshetsgraden ligger på 5 % och håller på att stiga."

Vi kan alla vara förtvivlade över att den tekniska och ekonomiska samhällsutvecklingen obevekligt tycks leda till att allt färre medborgare kommer att behövas för meningsfulla arbetsuppgifter. När arbete blivit en bristvara har det som andra bristvaror stigit i människors uppskattning. Låt oss ta fasta på det och försöka ändra nomenklaturen här i landet. Både

”arbetare” och ”tjänsteman” är ord som talar om *uppgiften*. ”Löntagare” är inget bra ord, och såvitt jag förstår nästan unikt för svenskan: ett begrepp för fackliga förhandlare men ingenting som man kan vara stolt över. ”Sysselsättning” är ett annat tivelaktigt ord. Allting kan ju vara en ”sysselsättning”: lösa korsord, sticka vantar och spela fia med knuff. Vad människorna vill och vad vi med alla krafter – gemensamt – måste försöka få till stånd är nyttiga arbeten, verkliga jobb om ni så vill, inte bara nöja sig med ”sysselsättning” mer eller mindre för sysselsättningens egen skull.

Till sist, herr talman: Så länge jag tillhört denna kammare har jag känt ett särskilt ansvar för befolkningsfrågan och familjepolitiken. Jag har haft glädjen att få medverka i en gemensam manifestation i denna sak vid värriksdagen 1978, och jag har förföljt en rad socialministrar med frågor om varför man ser så litet praktiska resultat av den ambition, om vilken fem partier här var ense, utan att få annat än svävande och undvikande svar.

Nu har vi de begärda undersökningarna och utredningarna, och nu kan man inte huka sig längre. Både Dag Hammarskjöld och nu senast Johan Lybeck – i departementsserien B 1982:9, Perspektiv på budgetunderskottet – har framhållit den ogynnsamma fördelningpolitiska effekten av så stora budgetunderskott som vi nu har dragit på oss, men ännu mer på våra barn och barnbarn, som kommer att få överta betalningsansvaret i den utsträckning vi inte själva kan avveckla låneskulder.

Den socialdemokratiska regeringen inrymmer åtskilliga förnuftiga och handlingskraftiga personer. Det ursprungligen socialdemokratiska framtidsstudiesekretariatet har genom ett antal parlamentariska metamorfoser avkönats och till slut inplacerats i den kö av autonoma delegationer, förmedelst vilka forskningsrådsnämnden förverkligar valrörelsens IKEA-annons om folkpartiet: ”Litet av varje mellan 5:- och 25:- kronor”. Nu har Ingvar Carlsson tydligen fått befälet över en ny och hädigare think-tank i statsministerns omedelbara närhet.

Jag har genom sex år lärt mig uppskatta Ingvar Carlsson som en ärlig och ofördärvad människa – kanske t. o. m. litet luttrad genom åren i opposition – och jag vädjar till honom, och de utmärkta kvinnor han har omgivit sig med, att ta tag i befolkningsfrågan, på det principiella planet, och se till att någonting blir gjort. Om, som det står i regeringsförklaringen, bördorna skall fördelas efter bärkraft – och det kan man väl inte säga så mycket om – fundera då på om inte skatten borde fördelas efter hur många som skall leva på inkomsten, dvs. skatt efter försörjningsbörd! Om den möjligheten kunde öppna sig vore det kanske inte omöjligt att inte bara jag utan kanhända också förste vice talmannen fru Troedsson på numera vanligt sätt kunde tillbringa en underbar natt med Ingvar Carlsson och hans närmaste medarbetare.

För även om man måste föra en kärv politik bör man – och inte minst vi moderater – i alla fall försöka göra det med ett varmt hjärta.

Anf. 75 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Den allmänpolitiska debatten har i stor omfattning kommit att handla om ekonomi och sysselsättning. Oron för en tilltagande

arbetslöshet har kommit till uttryck inte minst hos talare som i sina dagliga kontakter med sin egen region, sin hembygd, påminns om de här problemen.

Det är med utgångspunkt i en djupt rotad ideologisk grundsyn som det nuvarande regeringspartiet trevande söker efter lösningar på samhällsproblemen av i dag.

Dagens debatt i denna församling har klargjort att hotet om kollektiva löntagarfonder känns lika överhängande i dag som under den gångna valrörelsens hetaste duster. Ingenting har framkommit under dagens debatt som visar att socialdemokraterna är beredda att tänka om när det gäller debatten och innehållet beträffande deras förslag till kollektiva löntagarfonder. Socialdemokraternas löntagarfonder har ibland, av socialdemokratiska talare, presenterats mer eller mindre som lösningen på de flesta problemen i vårt samhälle.

Fonderna anses av förespråkarna vara lämpliga för att dämpa lönekraven, för att minska löneglidningen, för att få ned inflationstakten, för att höja lönsamheten, för att öka investeringarna, för att få fram bättre investeringar och en mera framåtsyftande planering i företagen, för att öka sparandet samt för att dämpa avkastningskraven. Inte minst hör man ofta talas om att fonderna skall lösa lokala sysselsättningsproblem. Man säger också att löntagarfonderna är avsedda för en samordnad näringspolitik och mycket annat.

Men vi vet allesammans att det yttersta syftet med förslaget till löntagarfonder inte alls är att vi skall få fram riskvilligt kapital. Nej, det handlar om vilket samhälle vi vill ha, om vi skall skapa en ny överhet, om vi vill låta kollektiven ta makten över både företag och människor.

Om man som liberal klart och entydigt avfärdar en utveckling mot ett socialistiskt samhälle, så har man också enligt mitt sätt att se på saken skyldighet att ge svar på frågan: Vad vill folkpartiet ha i stället för fonder? Vårt svar blir: Folkpartiet ställer sig bakom en reformerad marknadsekonomi. Detta innebär bl. a. att i stället för löntagarfonder måste vi stärka marknadsekonomi. Vi måste t. ex. få mer av konkurrens. Det måste bli lättare när det gäller att starta företag, när det gäller effektivare kapitalmarknader och skattefondsparandet. Det är åtgärder som behövs för att vi skall få fart på ekonomin. Genom reformer som gör det lönsammare att arbeta och att satsa kapital i näringslivet kan företagen utvecklas bättre än med kollektiva löntagarfonder.

Herr talman! Den region, den bygd, som jag närmast representerar brottas med många problem i fråga om sysselsättning. Thure Jadestig har på ett talande sätt berört det här området och sagt sanningens ord om situationen i Västmanland. Västmanlands län är ett av de län som toppar arbetslöshets-siffrorna. Inte minst är ungdomsarbetslösheten besvärande. I centralorten Västerås har man någorlunda kunnat upprätthålla sysselsättningen. Där-cmot är problemen stora och djupgående i orter som Hallstahammar, Surahammar, Fagersta, Norberg och Skinnskatteberg.

I denna för stål-, gruv- och skogsindustrin svåra kris i Västmanland har

socialdemokrater och kommunister under de senaste åren och inte minst under den senaste valrörelsen strött ut löften, vilket skapat helt orealistiska förväntningar om framtiden inom de här krisbranscherna i vårt län.

Budskapet har ofta varit enkelt och otvetydigt: Får vi en socialdemokratisk regering och kollektiva löntagarfonder, då skall problemen bli lösta. Bruken, gruvorna och skogsindustrin skall åter börja blomstra och ge ökad sysselsättning. Löftena och överbudet har säkert haft sin inverkan på valutgången. Nu har socialdemokraterna regeringsmakten. Låt oss få höra från regeringspartiet hur Bergslagens stål-, gruv- och skogskris nu skall lösas med en socialistisk politik.

Jag har i dag lyssnat till industriministern Thage Peterson. Det finns ingenting i hans anförande som kan tolkas så att han vill ge ett hopp om en allvarligt menad omprövning när det gäller en nedläggning av ASSI-anläggningen i Skinnskatteberg. Cirka 400 anställda är berörda, och det gäller den i kommunen i särklass största arbetsplatsen. Nej, skall sysselsättningssituationen i Västmanland kunna förbättras på ett mer markant sätt måste en i verkligheten förankrad och trovärdig politik få sin möjlighet att visa vad den kan. Men i dag vilar hotet om kollektiva löntagarfonder som en förlamande hand över investeringsviljan, inte minst när det gäller de mindre företagen. Det är mot den bakgrunden som man vill vädja till socialdemokraterna: Släpp kravet på kollektiva löntagarfonder. Det skulle vara det bästa tänkbara sättet att stimulera företagen till nyinvesteringar.

Receptet för att få fart på Sverige och svenskt näringsliv är inte löntagarfonder och ökade pålagor i form av skatter på företag och på de arbetande människorna. Bara ett fritt näringsliv ger den livskraft i ekonomin som behövs för att vårt land skall kunna arbeta sig ur krisen.

Jag vill vädja: Låt oss tillsammans – alla vi som jobbar här i riksdagen – skapa goda arbetsmöjligheter för både små och stora företag. Låt oss gemensamt satsa på en reformerad marknadsekonomi. Jag är helt övertygad om att detta är den enda riktiga vägen att vandra om det svenska näringslivet även i framtiden skall lyckas med att skapa de ekonomiska resurser som är helt nödvändiga om vår välfärd skall kunna försvaras.

Herr talman! Jag vill avsluta mitt inlägg med att uttala den förhoppningen att när regering och riksdag vid ett senare tillfälle – men förhoppningsvis ganska snart – tar ställning till frågan om till vilken ort i landet statens energiverk skall lokaliseras, då bör beskedet bli: Västerås. Jag anser att de skäl som anförs för lämplig lokaliseringsort för energiverket talar för en lokalisering just till Västerås. Men, herr talman, till den frågan har jag anledning att återkomma senare.

Anf. 76 THURE JADESTIG (s) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att instämma i Hugo Bergdahls anförande i den del som gäller energiverkets framtida lokalisering.

Hugo Bergdahl säger att socialdemokraterna i Västmanlands län regionalpolitiskt har gått ut med överbud och en löftespolitik vad gäller ASSI-anläggningarna i Skinnskatteberg och tilltron till Skinnskattebergs

framtid. Vad vi socialdemokrater har gjort är att noga följa länsstyrelsens och den tillsatta arbetsgruppens arbete. Och vi har kunnat konstatera att de argument som har förts fram för att ASSI-fabriken i Skinnskatteberg skall vara kvar har varit mycket starka. Det har vi följt upp i vår regionalpolitiska debatt. Vi är väldigt besvikna över industriverkets utredning och över arbetsgruppens bristande objektivitet när det gäller att bedöma boardfabrikernas framtid. Vi tror nämligen på Skinnskatteberg. Om det är övertro eller överbud och löftespolitik, ja, då är vi beredda att ta konsekvenserna av det.

Vi möts i Västmanlands län av mycket brett förankrad folklig tilltro till att ASSI-fabriken, vid objektiv bedömning, har väldigt goda förutsättningar att överleva den strukturrationalisering som den här tillverkningsindustrin står inför i framtiden.

Anf. 77 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Herr talman! Vi är helt eniga, Thure Jadestig, när det gäller länsstyrelsens intresse och vilja att jobba med de här problemen, icke minst i fråga om ASSI:s anläggning i Skinnskatteberg. Vi är också från folkpartiets sida mycket besvikna över det mycket orealistiska sätt på vilket industriverket, enligt länsstyrelsen och folkpartiet i Västmanlands län, har gjort den här utredningen på.

När det gäller överbuderna, Thure Jadestig, kom de fram under valrörelsen och under valdebatterna i Västmanland. Det var icke minst en av Thure Jadestigs partivänner – även han riksdagsman – som aktivt deltog i överbudsgivningen. Vad som sedan är överbud och löften i en valdebatt kan man alltid tvista om och diskutera vidare om.

Anf. 78 THURE JADESTIG (s) replik:

Herr talman! Låt mig få notera att vi från de politiska partierna i Västmanland delar uppfattningen vad gäller bedömningen av SIND-rapporten.

Anf. 79 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! För ett län som Gotland är en aktiv regionalpolitik av den största betydelse. En nödvändig förutsättning för det gotländska näringslivet är goda och rättvisa fastlandskommunikationer. Fram till den 1 januari i år har riksdagens beslut 1974 om transportstöd till Gotlandstrafiken varit gällande, vilket inneburit att taxesättningen baserats på det faktiska avståndet mellan hamnarna, att Gotlandsfärjorna utgjort den landsväg vi aldrig kan få.

Förändringen den 1 januari innebar att riksdagen följde transportrådets förslag om att en enhetstaxa skulle införas och att avståndet mellan Gotland och fastlandet är 15 mil, vilket är riktigt när det gäller Nynäshamn, medan det till Oskarshamn bara är 11,6 mil. Riksdagens beslut i december förra året innebar ett oacceptabelt avsteg från den "vägprincip" som varit gällande tidigare, och detta kan vi ur rättvisesynpunkt aldrig godta. Jag förutsätter att

Onsdagen den
27 oktober 1982

*Allmänpolitisk
debatt*

regeringen har förståelse för att kommunikationerna är vår absoluta livsnerv och räknar med att regeringen kommer att lägga fram förslag om en återgång till de tidigare systemet för beräkning av kostnaderna för färjetrafiken. Jag hoppas också att den synen får genomsyra arbetet med det nya avtal som skall tecknas mellan staten och Rederiaktiebolaget Gotland inom en snar framtid.

Under 1970-talet har betydande satsningar gjorts från statens sida för att Gotland skulle få en med det övriga Sverige någorlunda jämförbar standardutveckling. Detta har skett dels med generella bidrag, dels med riktade åtgärder.

Inte minst för de areella näringarna är det mycket viktigt att detta regionalpolitiska arbete får fortsätta i syfte att man skall kunna bibehålla åtminstone den nuvarande sysselsättningen inom jordbruket men också inom den moderna förädlingsindustri som till stor del med statligt stöd byggs upp för att kunna ta emot jordbrukets produkter och förse det med förnödenheter.

Gotlands näringslivsstruktur avviker markant från riksgenomsnittet. De areella näringarna sysselsätter 18 % av den yrkesverksamma delen av befolkningen. Läger man till de ytterligare 4 % som är sysselsatta inom förädlingsledet, finner man att det innebär att nästan en fjärdedel av befolkningen har sin utkomst från denna näringsgren. Trots viss risk för överproduktion i landet finns ur arbetsmarknadssynpunkt starka regionalpolitiska skäl för att Gotland icke kan tillåtas att drabbas av generella produktionsbegränsningar. Förutom att lönsamheten vid åtskilliga jordbruksföretag allvarligt skulle försämrats vid eventuella produktionsbegränsningar skulle också den direkta sysselsättningseffekten, mätt i årsverken, minska.

Enligt jordbruksdepartementets utredning Översyn av vissa frågor rörande jordbruksprisregleringen visar vissa beräkningar, att vid proportionell nedskärning över hela landet skulle för Gotlands del ske en minskning med hundratalet årsverken i enbart primärproduktionen. Effekterna i leverantörs- och transportleden såväl som inom förädlingsledet bedöms bli av minst samma omfattning. Alltså rör det sig här om ca 200 årsverken.

Gotland är kanske det län i det här landet som är bäst lämpat för trädgårdsodling. För att vi skall kunna behålla nuvarande sysselsättning inom de areella näringarna är det viktigt att trädgårdsnäringen ges möjligheter att expandera, men för detta krävs alltså regionalpolitiska stödåtgärder.

Vid tidigare tillfällen då regionalpolitiken varit föremål för behandling i denna kammare har vi från Gotland pekat på vikten av att lokaliseringstöd kan utgå för uppförande av växthus enligt samma villkor som gäller för kommunala industrilokaler, och jag hoppas att regeringen vill medverka till att en sådan översyn av bestämmelserna för lokaliseringstöd kommer till stånd.

Jag nämnde tidigare att Gotlands näringslivsstruktur är markant avvikande från riksgenomsnittet. Industrins andel av sysselsättningen utgör ungefär 15 %, vilket endast är hälften jämfört med övriga riket. Minskningen av

antalet anställda inom tillverkningsindustrin under senare år är mycket allvarlig, och främst har Ericssonkoncernens neddragning varit kännbar. Förändringarna i elektroindustrin kommer med all sannolikhet att betyda att antalet anställda vid Ericssons Visbyfabrik begränsas till knappt hälften av vad den en gång byggdes för – kanske runt 600 anställda. Även om man från både företagsledning och fackklubb, från kommunen, utvecklingsfonden och statliga länsmyndigheter jobbar intensivt med olika alternativ till sysselsättning, är situationen ändå ganska dystert.

Däremot har vi en någorlunda bärkraftig småindustri, som under senare hälften av 1970-talet har fått möjligheter att undergå viss förnyelse vad gäller bl. a. utrustning, produktutveckling och marknadsföring. För att man skall kunna fortsätta den utvecklingen är emellertid fortsatta stödåtgärder i form av exempelvis konsultinsatser en förutsättning.

Turistnäringens fortsatta utveckling på Gotland är ur sysselsättnings- och servicesynpunkt mycket angelägen. Under de senaste åren har en oroande stagnation registrerats dels vad gäller totala antalet besökande, dels den tid besökarna stannar på ön. Man kan spekulera om orsakerna till detta, men det har säkert sin betydelse att vi har många små anläggningar med relativt låg standard – de är helt enkelt omoderna. Det är därför mycket angeläget att, genom olika informations- och fortbildningsinsatser inom branschen, skapa ökade insikter om nödvändigheten av att förbättra Gotlands konkurrenssituation.

Gotland är inte längre ett självklart turistmål, även om stora delar av regeringen är sommargotlänningar. Med detta sistnämnda i minne har jag goda förhoppningar om förståelse för behovet av regionalpolitiska insatser även på detta område.

Herr talman! Slutligen vill jag då göra regeringen uppmärksam på Gotlands centrala läge som bas för havsforskning och övrigt forskningsarbete inom vattenbruksområdet. Från Gotlands kommun och länsstyrelsen har man avsatt medel för sådan forskningsverksamhet och ser det som angeläget att en sådan lokalisering kommer till stånd i syfte bl. a. att ge effekter på sysselsättningen.

Sammanfattningsvis är alltså behovet av kraftfulla och samlade regionalpolitiska satsningar på Gotland stort. Prognoserna pekar på en stagnation eller nedgång inom de flesta näringsgrenar på 1980-talet. Industrisysselsättningen fortsätter att minska, medan förhållandevis få, om ens några, nya arbetstillfällen kommer att skapas inom offentliga sektorn. Den begränsade regionala arbetsmarknaden i kombination med den begränsade industrisektorn förstärker problemen på arbetsmarknaden. Bristen på arbetstillfällen beräknas till ca 2 000 år 1990, sannolikt tidigare, en procentuellt lägre sysselsättningsgrad än i riket i övrigt. Det är en situation vi får leva med om inget annat sker, och detta vill jag alltså göra regeringen uppmärksam på.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

Nr 17

9 § Kammaren åtskildes kl. 23.47.

Onsdagen den
27 oktober 1982

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert